

Ерга қарасанг,
боғ бўлар,
Кўнгил очилиб,
чоғ бўлар.

Ўзбек халқ мақоли



Ma'rifat

ENLIGHTENMENT XALQ ZIYOILARI GAZETASI معرفت

1931-yildan chiqqan boshlagan • E-mail: info@marifat.uz • 2013-yil 17-aprel, chorshanba № 31 (8576)



TOSHKENT
16-17 APRIL 2013

Президентимиз Ислам Каримов ташаббуси билан ташкил этилган «Замонавий уй-жой қурилиши — қишлоқ жойларини комплекс ривожлантириш ва қиёфасини ўзгартириш ҳамда аҳоли ҳаётининг сифатини яхшилаш омили» мавзuidaги халқаро конференция иштирокчилари Самарқанд, Бухоро ва Тошкент вилоятларида бўлиб, мамлакатимизда истиқлол йилларида амалга оширилган бетимсол бунёдкорлик ишлари, хусусан, қишлоқлар қиёфасини тубдан ўзгартириш, намунавий лойиҳалар асосида замонавий уй-жойлар барпо этиш борасида амалга оширилаётган кенг кўламли ишлар, янги аҳоли пунктларидаги ижтимоий соҳа, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик объектлари билан танишдилар, юртдошларимиз билан суҳбатлашдилар.

ЎЗБЕКИСТОНДА ҚИШЛОҚЛАР ҚИЁФАСИНИ ЎЗГАРТИРИШ ВА АҲОЛИ ҲАЁТИНИНГ СИФАТИНИ ЯХШИЛАШ БОРАСИДАГИ ИШЛАР БАРЧАНИНГ ҲАВАСИНИ ТОРТАДИ



So'z — xalqaro konferensiya ishtirokchilariga

Давлатимиз раҳбарининг 2009 йил 3 августда қабул қилинган «Қишлоқ жойларда уй-жой қурилиши кўламини кенгайтиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори асосида мамлакатимизда намунавий

лойиҳалар асосида замонавий уй-жойлар қурилиши кўламининг йилдан-йилга кенгайиб бораётгани қишлоқ жойларини комплекс ривожлантириш ва қиёфасини ўзгартириш ҳамда аҳоли ҳаётининг сифатини яхшилашда

муҳим аҳамият касб этмоқда. Самарқанд вилоятида 2009 йилда Жомбой, Пастдарғом ва Пахтачи туманларининг ҳар бирида йигирматадан замонавий уй-жойлар бунёд этилди.

(Давоми 2-бетда.)



БОЛАЛАРНИНГ БЎШ ВАҚТИ МАЗМУНЛИ ЎТАДИ

Навоий шаҳрида «Истиқлол гунчалари» болалар ижодиёти фестивали бўлиб ўтди.

Тадбирда Президентимиз раҳнамолигида ёш авлод вакиллариининг замонавий билим олиши, мактабдан ташқари вақтларини мазмунли ташкил этиш, уларни турли тўғарак машғулотларига кенг жалб қилиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилаётгани таъкидланди.

Мазкур фестивал Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2011

йил 28 февралда қабул қилинган «Мактабдан ташқари таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ижроси доирасида ўтказилди. Тадбир мактабдан ташқари таълим масканларида болаларнинг қизиқиш ва эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда, ижодий-интеллектуал қobiliятини ривожлантириш, бўш вақтла-

Festival

ридан самарали фойдаланишни ташкил этиш мақсадларига хизмат қилади. Шунингдек, хунармандчилик тўғараклари ҳамда «Баркамол авлод» болалар марказлари аъзолари яратган ижод намуналарини намойиш этиш ҳамда уларни кенг рағбатлантиришда муҳим аҳамият касб этади.

(Давоми 3-бетда.)

МЕЗБОНЛИКНИНГ МАСЪУЛИЯТИ КАТТА



буни қалбдан ҳис
этаётган
бухороликлар
янада
уюшқоқлик билан
тайёргарлик
кўришмоқда

Бу йил баҳор фасли ҳар қачонгидан серёғин келди. Ўз вақтида ёққан ёмғир — элу юрт учун кут-барақа ва тўқин-сочинликдан дарак беради. Ям-яшил либосга бурканган Бухорои шарифнинг далаю даштида, боғу роғларида, маҳаллаю кўчаларида кўкламга монанд яшариш, янгиланиш нафаси кезмоқда, кўтаринки кайфият одамларнинг юзу кўзида аққол акс этиб турибди.

Албатта, бунга яна бир муҳим асос бор — жорий йил мамлакатимизнинг энг илғор спортчи-талабалари ўртасида ўтказилган ўзига хос «кичик олимпиада»га айнан Бу-

хоро шаҳри мезбонлик қилади. Бухороликлар мазкур воқеликка муносиб тадорик кўриш учун аллақачон саъй-ҳаракат қилишган.

(Давоми 15-бетда.)

ЎЗБЕКИСТОНДА ҚИШЛОҚЛАР ҚИЁФАСИНИ ЎЗГАРТИРИШ ЯХШИЛАШ БОРАСИДАГИ ИШЛАР БАҲАНИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Кейинчалик вилоятнинг барча туманларидаги қишлоқларда ана шундай турар-ойлар қурилиши бошланди ва ўтган йиллар давомида барча шарт-шароит ва қулайликларга эга 2300 дан зиёд уй барпо этилиб, аҳолига узоқ муддатли, имтиёзли кредитлар асосида берилди. Жорий йилда вилоятнинг ўттиз қишлоқ массивида намунавий лойиҳалар асосида 1050 уй-жой қурилади.

Халқро анжуман иштирокчилари Оқдарё туманидаги "Қирқдархон" ва Самарқанд туманидаги "Обод турмуш" маҳаллаларида бўлдилар.

Оқдарё туманидаги Қирқдархон қишлоғида 2010 йилда йигирмата янги уй-жой қурилиб, уларда қишлоқ аҳоли шаҳардагидек шароитда турмуш кечира бошлаган, бундай уйлارга талабгорлар сафи кескин кенгайди. Натيجида бу ерда 2011 йилда 69, 2012 йилда 169 янги хонадон барпо этилиб, ўз эгаларига топширилди.

"Самарқанд вилоятида бўлиб, қишлоқлардаги янги уй-жойлар, ижтимоий-маданий, тиббий ва маиший хизмат кўрсатиш иншоотлари пухта ишлаб чиқилган режа, замонавий меъморчилик лойиҳалари асосида қурилаётганига амин бўлди", — дейди **Австриянинг «Winaberger» қурилиш компанияси вакили Хельмут КРУНЕС**. — Қурилиш материаллари ишлаб чиқарувчи компанияларга махсулот ишлаб чиқариш ва сотишда кенг имтиёзлар тизими жорий этилгани бинокорлик материалларининг арзон ва сифатли бўлишини таъминлашга хизмат қилмоқда. Айтиш жоизки, текис ва раво йўллар нафақат мамлакат кўржи, балки иқтисодий тараққиётнинг ҳам асосий омил ва мезонларидандир. Бундай бунёдкорлик ишлари мамлакатнинг қишлоқлари ободлигини таъминлаш, аҳоли турмуш фаровонлигини ошириш ва халқининг бахтли ҳаёт кечирishiга хизмат қилмоқда.

Худудда замонавий уй-жойлар билан бирга таълим, тиббиёт муассасалари, савдо ва маиший хизмат кўрсатиш мажмуалари, болалар спорт майдончаси бунёд этилган. Янги қурилган 140 ўринли 25-умумтаълим мактабида компьютер синфи, фан лабораториялари, спорт майдонлари мавжуд. "Бошдархон" қишлоқ врачлик пункти аҳолига тиббий хизмат кўрсатиб келмоқда. Муассаса зарур тиббий жиҳоз ва ускуналар билан таъминлангани боис барча ёшдаги кишиларга шу ернинг ўзида бирламчи тиббий ёрдам кўрсатилади.

"Ўзбек халқи азалдан яратувчанлик ва бунёдкорлик ишларининг устаси сифатида донг таратган, — дейди **Италиянинг «VIFRA SRL» компанияси бош директори Винченцо РУССО**. — Шу боис бу заминда қурилган иморатлар асрлар давомида дунё ахлини ҳайратга солиб, хавасини тортиб келмоқда. Намунавий лойиҳалар асосида қурилган

якка тартибдаги уй-жойларни кўриб, очиги, ҳайратдан лол қолдим. Уйни қуришда ҳатто шамолнинг йўналишидан то ёз ва қиш ойларидаги иссиқ ва совуқ ҳаво оқимининг хоналарга таъсир кучига инobat-га олинган. Йўл ва йўлаклар, машина қўйиш учун гараж, болалар майдончаси — ҳамма-хаммаси ҳисобга олинган. Фуқароларни аҳил-иноқ ҳаёт кечирish, буюк бунёдкорлик ишларига сафарбар этишда маҳалла институтини муҳим роль ўйнашига гувоҳ бўлдим. Бошқарувнинг бу ноёб усули халқ-

кўрсатиш шохобчалари қурилди. Айни пайтда бу ерда маданият ва истироҳат боғини яратиш ишлари олиб борилмоқда.

Халқаро конференция қатнашчилари мазкур маҳаллада аҳоли турмуш тарзи, яратилган имконият ва қулайликлар билан танишдилар. Меҳмонлар, туман жамоатчилиги вакиллари иштирокида маҳалла маркази биносининг очилиш маросими ўтказилди. Хорижлик меҳмонлар маҳалла маркази биносида фуқаролар йиғини ходимлари ва фаоллар



нинг миллий менталитети ва ўзига хос хусусиятлари билан боғлиқлиги эътиборга молик.

Бу ерда бир неча савдо ва хизмат кўрсатиш шохобчалари ташкил этилган. Яқинда яна бир йирик мажмуа — аҳолига маиший хизмат кўрсатиш маркази фойдаланишга топширилди. Гўзаллик салони ва сартарошхона, уй-рўзгор буюмлари тузатиш устaxonаси каби шохобчаларни ўз ичига оладиган ушбу мажмуада йигирмага яқин янги иш ўрни яратилди. Бундан ташқари, жорий йилда "Қирқдархон"да намунавий лойиҳалар асосида яна олтимиш янги уй-жой, болалар боғчасини қуриш ҳаракатлари бошлаб юборилган.

"Миллий меъморчилик аънавлари асосидаги замонавий уй-жойлар, бинолар, маиший хизмат кўрсатиш мажмуалари, турмуш фаровонлиги яхшиланиб бораётган қишлоқлар қиёфасини кўриб, Ўзбекистон халқига ҳавасимиз келди, — дейди **Эстониянинг «Seve Ehituse AS» компанияси ижрочи директори Вело ЭННИСТЕ**. — Янги массивларда мактаблар, қишлоқ врачлик пунктлари, гузарлар, спорт майдончалари, савдо мажмуалари ҳам барпо этилаётгани ҳар бир оила учун зарур кундалик эҳтиёжларни таъминлашга хизмат қилади. Бунёдкор, шижоатли ва меҳнатсевар халқининг амалга ошираётган бундай хайрли ишлари таҳсинга лойиқ. Ўзбекистоннинг қишлоқ ҳаётида уй-жойлар бунёд этиш тажрибасини ўрганса арзийди".

Самарқанд туманидаги "Обод турмуш" маҳалласида намунавий лойиҳалар асосида ўтган уч йил давомида 350 дан зиёд замонавий уй-жой бунёд этилиб, аҳолига тайёр ҳолда топширилди. Худудда 360 ўринли умумтаълим мактаби, савдо ва маиший хизмат

учун яратилган шарт-шароит билан бирга юртимизда маҳалла институтининг фуқаролик жамияти қуриш жараёнидаги фаол иштироки, халқимиз ҳаётидаги ўрни билан ҳам яқиндан танишдилар.

"Ўзбекистонда уй-жой қурилиш масаласига давлат сиёсати даражасида эътибор берилаётгани таҳсинга лойиқ, — дейди **Хитой ижтимоий фанлар академияси ҳузуридagi Қишлоқни ривожлантириш институти иқтисодиёт департаменти раҳбари Дан ГОУИН**. — Самарқанд вилоятида мукамал лойиҳалар асосида қурилган шинам ва кўркам уйлари кўриб, улар шарт-шароит ва қулайлиги жиҳатидан шаҳардаги уйлاردан асло қолишмаслигига амин бўлдим. Кенг ва раво йўллар, мухташам иморатлар, замонавий мактаблар, тиббиёт масканлари қишлоқларга ўзгача кўрк ва тароват бахш этиб турибди. Бу ердаги қўни-қўшилиқнинг аҳиллиги, умуман Ўзбекистон халқи меҳр-оқибатли, иноқ, бахтли эканига ҳавасимиз келди".

Халқро конференция қатнашчилари маҳалладаги Богболлар қўнасида жойлашган Ўтқир Нурмухаммедов хонадониди баҳор неъматини — сумалак тайёрлаш жараёни билан танишдилар. Меҳмонларга сумалақнинг тарихи ва унинг шифобахш хусусиятлари тўғрисида гапириб берилди.

Халқро анжуман иштирокчилари Самарқанд шаҳрининг диққатга сазовор жойларини ҳам зиёрат қилдилар.

"Ўзбек халқининг бой миллий аънава ва қадриятларини асраб-авайлаш, уларнинг келгуси авлодлар томонидан давом эттирилишига алоҳида эътибор қаратиш ҳар қандай кишининг ҳавасини келтиради, — дейди **Бруней Халқаро савдо-саноат палатаси ра-**

иси Шазали СУЛАЙМОН. — Биз кирган хонадонларда барча оила аъзолари — ота-она, фарзандларнинг бирга турмуш кечирishi, уларнинг ҳар бири учун алоҳида хона, муносиб шарт-шароит яратилгани диққатга сазовор. Бу ҳам оилани мухташамлаш, миллий қадриятларни улуғлашнинг ёрқин ифодаси деб ўйлайман".

Бухоро вилоятида 2009 йили 40 замонавий уй-жой фойдаланишга топширилган бўлса, кейинги уч йилда 1745 оила замонавий уйларида ҳовли тўйларини нишонлади. 2013 йил — Обод турмуш йилида 730 уй-жой қурилиши изчил олиб борилаётган янги массивларда ҳам ана шундай қулайликлар яратилади. Халқаро конференция иштирокчилари Бухоро вилоятига ташрифи чоғида Гиждувон туманидаги "Гаждумак" массиви билан танишди.

"Гаждумак" аҳоли пунктида 35 янги уй-жой қурилиб, аҳоли учун зарур инфратузилма яратилган. Замонавий супермаркет, гўзаллик салони, маросимлар уйи, маиший техника тузатиш устaxonаси, хизмат кўрсатиш ва сервис шохобчалари фаолияти йўлга қўйилган. Бу ерда тадбиркорлар томонидан бунёд этилган хизмат кўрсатиш объектларида қарийб 40 нафар киши иш билан таъминланган.

"Қасбим архитектор бўлгани учун қаерга бормай қурилиш ишларини кузатаман. Ўзбекистонда амалга оширилаётган улкан микёсдаги бунёдкорлик ишлари, қад роллаган мухташам иншоотларни кўриб, кўз қувонади, — дейди **Япониянинг «Okano Planning Associates» меъморчилик ва дизайнлик компанияси президенти Махото ОКАНО**. — Улар миллион ва замонавий услублар уйғунлигида меъморчиликнинг барча талабларига риоя этган ҳолда юксак дид билан бунёд этилган. Гиждувон туманидаги "Гаждумак" массивида амалга оширилган уй-жой қурилиши, у ерда яратилган ижтимоий инфратузилма, аҳоли учун шарт-шароитлар, одамларнинг яшаш тарзи билан атрофчи таъминоти имконига эга бўлди. Мазкур уйлarning нафақат қурилиши ва ўзига хос дизайни, балки уларни барпо этишда фойдаланилган қурилиш материалларининг юқори сифати ҳам эътиборимни тортиди. Бу материалларнинг Ўзбекистонда ишлаб чиқарилаётгани мамлакатнинг қурилиш соҳаси билан бирга қурилиш материаллари индустрияси ҳам жадал ривожланаётганини кўрсатади. Буларнинг барчаси Ўзбекистонда иқтисодиётнинг барча йўналишлари мутаносиб равишда изчил тараққиёт этишига, юртининг жаҳондаги нуфузи янада ошишига хизмат қилаётир".

Хорижлик меҳмонлар "Шукур Тўхта" фермер хўжалиги раҳбари хонадониди бўлиб, замонавий архитектура талаблари ҳамда маҳаллий шарт-шароитни ҳисобга олган ҳолда барпо этилган уйда яратилган қулайликлар оила

фаровонлигига хизмат қилаётганига амин бўлдилар.

"Ўзбекистонда уйлар пухта ва мукамал лойиҳалар асосида қурилмоқда, — дейди **Нидерландиянинг «Laurey Architecture & Environment» компанияси директори, архитектор Роланд ЛАУРЕЙ**. — Буни "Гаждумак" массивида қурилган уйлар мисолида ҳам кўриш мумкин. Уларда уй эгаларининг эркин ва соддатли яшashi учун барча қулайликлар яратилган. Бу ерда ободонлаштириш ишлари, жумладан, турли дарахт қўчатларини экиш яхши одатга айлангани гоёй қувончли. Бухородаги Пойи Калон мажмуасидаги обидалар шу қадар мухташам қурилган экани, орадан неча юз йиллар ўтсада, қучли зилзилаларга ҳам бардош бериб турибди. Бу — Ўзбекистонда меъморчилик азалдан юксак даражада тараққий этганидан далолат. Президент Ислам Каримов таъбири билан қишлоқларнинг гизда комплекс равишда барпо этилаётган ушбу массивлар ва уй-жойлар ҳам кўп асрлар халқингизга хизмат қилишига ишонаман. Тинчлик ва осойишталик, аҳиллик, меҳнат ва маданиятни қадрлайдиган халққа бундай уйлар жуда ярашади".

Мамлакатимизда ёш авлодининг маънавий етук ва жисмонан соғлом бўлиб вояга етиши йўлида улкан ҳамхўрлик кўрсатишмоқда. "Гаждумак" массиви худудида жойлашган иккита таълим муассасасида ўқувчиларнинг давлат таълим стандартлари ва замонавий педагогик технологиялар асосида билим олиши учун барча шароитлар яратилган. Ўзбекистон Болалар спортини ривожлантириш жағмағраси маблаглари ҳисобига қурилган спорт майдончасида ёшлар буш вақтда мини-футбол, баскетбол ва волейбол билан шугулланади.

"Ўзбекистон ҳавас қиларли даражада изчил ва жадал ривожланмоқда. Буни юртининг қишлоқлари мисолида ҳам кўриш мумкин, — дейди **Австрия фармацевтика саноати вакили Хельмут КОВАРИК**. — Қишлоқларда замонавий ва барча талабларга жавоб берадиган файли уйлар қурилаётгани натижасида қишлоқ одамларининг турмуш даражаси яхшиланиб, уларнинг ҳаётга бўлган қизиқиши тобора ортмоқда. "Гаждумак" массивидаги уй эгалари билан суҳбатда бўлиб, уларнинг ўз турмушининг мамнуулигига тўла ишонч ҳосил қилдик. Одамларнинг юз-кўзида келажаси ишонч муҳассам".

Президентимизнинг 2010 йил 8 сентябрда қабул қилинган "Қишлоқ жойларда уй-жойларни лойиҳалаштиришни такомиллаштириш ва қурилиши яхшилаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарори асосида янги массивларда аҳоли турмуш даражаси ва сифатини оширишга йўналтирилган муҳандислик-коммуникация ва ижтимоий инфратузилма объектлари ҳам барпо этилмоқда. Хусусан, 2009—2012 йилларда Бухоро вилоятидаги

ВА АҲОЛИ ҲАЁТИНИНГ СИФАТИНИ ҲАВАСИНИ ТОРТАДИ

қишлоқ жойларда замонавий уй-жойлар қурилиши лойиҳалари амалга оширилган ҳудудларда жами 74,7 километр газ, 55,5 километр электр энергияси, 150,5 километр ичимлик сув қуварлари тортилди. Қарийб 100 савдо ва маиший хизмат, сервис объеклари ишга туширилди. Ҳудудларда ва улarga туташ массивлардаги 6 умумтаълим мактабиди минг ўқувчи ўрнига мўлжалланган қўшимча ўқув бинолари, сифатли ва малакали хизмат кўрсатиш учун зарур тиббий асбоб-ускуналар билан жиҳозланган 4 замонавий қишлоқ врачлик пункти фойдаланишга топширилди.

«Ўзбекистонда қишлоқ таракқиётига бағишлаб ташкил этилган ушбу халқаро конференция жуда муҳим аҳамиятга эга, — дейди **Ҳиндистон-МДХ Савдо-саноат палатаси бош котиби Жйотсна Дубе ЧОУДУРИ** хоним. — Қишлоқларни ривожлантириш нафақат Ўзбекистон учун, балки барча мамлакатлар учун долзарбдир. Ўзбекистоннинг чекка ҳудудларидаги қишлоқларда қурилган уйлар, маи-

жойни қуриш ишлари олиб борилмоқда.

Халқаро конференция иштирокчилари Тошкент вилоятининг Зангиота туманидаги «Обод турмуш», Паркент туманидаги «Гулбоғ» ва Пскент туманидаги «Дўстлик» маҳаллаларида қурилган уйлар билан танишдилар.

Хорижлик меҳмонлар Зангиота туманининг «Обод турмуш» маҳалласидаги уй-жойларда яратилган шарт-шароитларни кўздан кечирдилар. Бу ерда маҳалла гузари, стадион, болалар майдончаси, дўкон, тиббиёт маскани, дорихона, сартарошхона ҳамда бошқа маиший хизмат кўрсатиш шохобчалари барпо этилган.

«Ўзбекистонда истиқлол йилларида барча жабҳаларда бекиёс ишлар амалга оширилмоқда, — дейди **Жанубий Кореянинг «Saemaul Globalization» жамғармаси президенти Жи Ха ЛИ**. — Жамғармамиз асосан қишлоқ жойларида уй-жой қурилиши ва чекка ҳудудлар инфратузилмасини яхшилаш борасидаги лойиҳаларни амалга оширишда

ҳар бир иморат солувчига олти сотихдан ажратилиб, улар кредитни тўлаб бўлгунча ер ва мулк солиғидан ҳам озод қилинади экан. Паркент туманидаги «Гулбоғ» массивида бориб, уйларда оила даврасида овқатланиш, меҳмон кутиш, ҳордиқ чиқариш, аёлларнинг рўзгор юмушлари билан шуғулланиши учун зарур барча шарт-шароитлар яратилганига гувоҳ бўлдик. Уйлар сув, электр энергияси ва газ билан таъминланган, атроф обод ва кўркем. Буларнинг барчасига ҳавас қилса арзийди».

«Қурилиш соҳасида йигирма йиллик иш тажрибасига эга мутахассис сифатида шунини ишонч билан айтишим мумкинки, қишлоқ жойларда бундай чиройли ва шинам уйлар ҳамда ижтимоий объектиларни барпо этган одамлар ўз ишининг ҳақиқий усталари дидир, — дейди **Польшанинг «Multibud W.Clurzinski» компанияси бошқаруви раиси Войхех ЦЛУЖИНСКИЙ**. — Бу инфратузилмалар маҳаллий қурилиш материаллари асосида барпо этилаётгани уйлар нархининг арзон бўлиш имконини беради. Айни пайтда мен ҳам ана шундай лойиҳалар устида ишламоқдаман ва Ўзбекистоннинг тажрибаси бу борада менга жуда қўл келишига ишонаман».

Хорижлик меҳмонлар пойтахтимизнинг диққатга сазовор жойлари билан ҳам танишишди.

«Ушбу халқаро конференцияда иштирок этиш учун Ўзбекистонга келишимдан аввал мамлакатингиз ижтимоий-сиёсий ҳаётини ўргандим, мустақилликка эришилганидан буюн амалга оширилаётган кенг қўламли ўзгаришлар билан танишдим, — дейди **Мадрид шаҳри Массофали таълим миллий университетининг ижтимоий ўзгаришлар назарияси ва услубий департаменти мудири Луис Альфонсо Камареро РИОХА**. — Ўзбекистон ушбу қисқа вақт ичида нафақат оёққа туриб олди, балки барча йўналишларда жадал ривожланмоқда. Пойтахтининг ва Тошкент вилоятидаги диққатга сазовор жойлар билан танишиш давомида, ҳаёлимдан шундай фикрлар кечдики, ҳозирги пайтда ҳамма давлатлар ҳам янги қураётган замонавий бинолари, савдо ва бошқа иншоотлари билан мақтана олмайди. Кўпчилик давлатларда глобал молиявий-иқтисодий инқирознинг салбий оқибатлари сезилмоқда, хусусан, қурилишга ажратилаётган давлат бюджети маблағлари қисқартирилмоқда. Ўзбекистонда эса янгидан-янги иншоотлар, хусусий уй-жойлар, биринчи навбатда, қишлоқ аҳолиси учун мўлжалланган уйлар барпо этилмоқда».



ший хизмат муассасалари билан танишиб, мамлакатингизда ижтимоий-иқтисодий соҳаларни изчил ривожлантириш борасида амалга оширилаётган ишлар ҳақидаги таассуротимиз янада бойиди. Барпо этилаётган замонавий уйларни сотиб олиш учун аҳолига 15 йил муддатга, кам фоизли кредитлар берилиши диққатга сазовор. Фоят фойдали ва самарали бўлган бундай лойиҳаларнинг Осиё тараққиёт банки каби нуфузли халқаро молия ташкилоти билан ҳамкорликда амалга оширилаётгани Ўзбекистонда бундай хайрли ишлар самарасининг янада ошишига хизмат қилади. Ҳиндистон компаниялари Ўзбекистонда бу йўналишда амалга оширилаётган лойиҳаларни катта қизиқиш билан ўрганмоқда ва бу борада ҳамкорлик қилиш ниятида. Бухорога ташрифимиз чоғида бу қадим шаҳардаги диққатга сазовор жойларни зиёрат қилиб, маънавий қувват олдик».

Қишлоқ аҳоли пунктларини замонавий лойиҳалар асосида комплекс қуришга қаратилган дастурга мувофиқ, 2009—2012 йилларда Тошкент вилоятида намунавий лойиҳалар асосида 2 минг 355 замонавий уй-жой бунёд этилди. Жорий йилда 39 массивда 1 минг 50 уй-

иштирок этади. Шу боис мен мутахассис сифатида бундай ҳудудларда барпо этилган уйларнинг меъморчилик услубига, дизайнига, айниқса, табиий офатлар ва иқлим шароитига чидамлик даражасига алоҳида эътибор билан қарайман. Зангиота туманидаги «Обод турмуш» маҳалласида бунёд этилган уйлар замонавий андозалар асосида, меъморчилик анъаналарига мувофиқ ҳолда, зилзилага бардошли, мустаҳкам, уй бекаларининг уй-рўзгор юмушларини қийинчиликсиз бажариши учун қулай, шинам ва кенг этиб қурилган барча меҳмонларда катта қизиқиш уйғотди. Менга айниқса, хоналар ва ошхонанинг кенглиги, ошхонадан меҳмонхонага, улардан айвон орқали ҳовлига чиқиш имконияти мавжудлиги жуда маъқул бўлди».

«Замонавий уй харид қилиш учун кредитдан фойдаланганлиги учун қарз олувчининг иш ҳақи ва бошқа даромадларининг ипотека кредитлари ва улар бўйича ҳисобланган фоизларни қоплашга йўналтирилган қисми солиққа тортилмаслиги таҳсинга лойиқ, — дейди **Испаниянинг Asodema компанияси президенти Хесус Каро АДАНЕРО**. — Яқка тартибда уй-жой қуриш учун ер участкаси

ҳар бир иморат солувчига олти сотихдан ажратилиб, улар кредитни тўлаб бўлгунча ер ва мулк солиғидан ҳам озод қилинади экан. Паркент туманидаги «Гулбоғ» массивида бориб, уйларда оила даврасида овқатланиш, меҳмон кутиш, ҳордиқ чиқариш, аёлларнинг рўзгор юмушлари билан шуғулланиши учун зарур барча шарт-шароитлар яратилганига гувоҳ бўлдик. Уйлар сув, электр энергияси ва газ билан таъминланган, атроф обод ва кўркем. Буларнинг барчасига ҳавас қилса арзийди».

Нодира МАНЗУРОВА, Ирода УМАРОВА, Мадина УМАРОВА, Сайёра ШОЕВА, Фолиб ҲАСАНОВ, Эркин ЁДГОРОВ, Холмурод САЛИМОВ, Сардор ТОЖИЕВ, (ЎЗА) махсус мухбирлари



БОЛАЛАРНИНГ БЎШ ВАҚТИ МАЗМУНЛИ ЎТАДИ

(Давоми. Боши 1-бетда.)

Фестиваль доирасида ёшларнинг турли жанрдаги ижод намуналари кўргазмаси намойиш этилди. Халқимизнинг қадимий маданияти ўз ифодасини топган миллий либослар, кулолчилик, ёғоч ўймакорлиги каби амалий санъат намуналари тадбир иштирокчиларида катта таассурот қолдирди.

— Мактабдан ташқари таълим тизимига замонавий педагогик услуб ва ахборот-коммуникация технологиялари ҳамда ўқитишнинг янги шакллари жорий этишга алоҳида эътибор қаратилмоқда, — дейди Навоий вилояти халқ таълими бошқармаси бошлиғи Меҳринисо Пардаева. — Бунинг учун жойларда фаолият кўрсатаётган ўндан зиёд «Буракмол авлод» болалар марказларида зарур шарт-шароитлар яратилган. Болаларнинг қизиқиш ва қобилиятларини инobatга олган ҳолда, улар билан пухта ишлаш йўлга қўйилган. Хусусан, ушбу марказларда турли йўналишлар бўйича 170 тўғарак фаолият кўрсатаётир. Уларга кам таъминланган оилаларнинг 600 нафардан зиёд фарзанди жалб этилган бўлиб, бу ерда ёшлар ўз истеъдодини ривожлантириш имконига эга.

Тадбирда ёшларнинг турли тўғарак ва ижодиёт марказларида ўзлари қизиққан касблар бўйича эгаллаган билим ва кўникмаларни синовдан ўтказилди. Шунингдек, кўргазма давомида ёш ижодкорлар ва хунармандлар маҳсулотлари савдоси ҳам ташкил этилди.

— Фестиваль доирасида ўтказилган кўргазмада ижод намуналарини намойиш этганимдан мамнунман, — дейди Навоий шаҳридаги 16-умумтаълим мактаби ўқувчиси Азиза Маждова. — Дарсдан бўш вақтларимда миллий хунармандчилик тўғрисида каштачилик сир-асрорларини ўрганмоқдаман. Келгусида бундан-да йирик танлов ва кўргазмаларда ҳам иштирок этиш ниятидаман.

Фестиваль якунида шаҳардаги «Амфитеатр» мажмуасида катта байрам дастури намойиш этилди. Унда миллий анъана ва қадриятларимизни ёрқин ва теран акс эттириш борасида ибрат кўрсатиб келаётган тўғараклар, ижодиёт марказлари ҳамда уларнинг тарбияланувчилари бир қатор номинациялар бўйича диплом ва эсдалик совғалари топширилди.

Тадбирда Навоий вилояти ҳокими Э.Турдимов қатнашди.

Н.РАҲИМОВ, ЎЗА мухбири

Сирож АСЛОНОВ (ЎЗА) олган суратлар.



Жамият тараққиёти бевосита таълим жараёнининг мазмунан такомиллашиб боришига боғлиқ. Глобаллашув, тезкор ахборотлар оқими ҳар бир соҳа вакилидан доимий изланишни, ижодкорликни талаб этмоқда. Айниқса, таълим тизимидаги ислохотлар ўқитувчи ва тарбиячиларга ҳам катта масъулият юклармоқда. Таълим-тарбия самарадорлигини таъминлаш, ўқитувчига зарур ёрдам кўрсатиш, эҳтиёжини аниқлаш мақсадида туман ва шаҳар халқ таълими бўлимлари мақоми ўзгартирилиб, халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлимига айлантирилди. Ўз навбатида, умумтаълим мактаблари методистларининг зиммасидаги масъулият оширилди. Чунки таълим-тарбия жараёнининг самарадорлигини таъминлаш кўп жиҳатдан ана шу мутахассислар фаолиятига боғлиқ.

килий-методик йўналишдаги ишлар сирасига киради. Бу мазмундаги тадбирлар янги педагогик технологияларни, илғор ғояларни қўллашда тажриба-синов майдончаларини ташкил этиш, жараёни назорат қилиш ва таҳлилларни умумлаштириш, ўқув-методик семинарлар ўтказиш орқали амалга оширилади.

Табийи савол туғилади: бугун методистлар ўз фаолиятини талаб даражасида ташкил эта олаётими? Бу саволга жавоб топиш учун таълим сифати мониторинги ўтказил-

етишда ўқитувчиларга яқиндан ёрдам берувчи биринчи маслакдош, шубҳасиз, методист ҳисобланади. Мониторингда аниқланган камчиликларни бартараф этиш учун Республика таълим маркази томонидан бир қатор тақлиф ва тавсиялар ишлаб чиқилди.

Ходимлар малакасини ошириш тизимини ислоҳ этиш ҳам умумтаълим мактаблари методистлари фаолиятини янада ривожлантиришга ёрдам беради. Маълумки, ўқитувчилар уч-беш йилда педагог кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтларида

ларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институтлари билан бирга мувофиқлаштирувчи кенгашлар тузиш, туман халқ таълими муассасалари фаолиятини методик таъминлаш ва ташкил этиш бўлимларида эса ишчи гуруҳлар ташкил этиш лозим.

Энг муҳими, эҳтиёжга кўра малака ошириб келган ходимларнинг эгаллаган билим даражасини аниқлаш, курсдан кейинги мустақил таълимни ташкил этиш керак. Малака оширишга жўбориладган ўқитувчиларнинг эҳтиёжи тўғрисида институтга хат билан маълум қилиш, курс якунида педагогнинг эҳтиёжи тўлиқ қоплангани текширилиб, сертификат берилишида иштирок этиш лозим. Агар ўқитувчи малака ошириш курсидан муваффақиятли ўтса ҳам, хотиржамликка берилмаслик керак. Олган янги билимларини амалиётда қўллаш, методик раҳнамоларда тушунтириш ишларини олиб боришини таъминлаш ҳам муҳим. Бу нафақат ўқитувчиларнинг, балки ўқувчиларнинг ҳам билим даражаси ошишига катта ҳисса қўшади.

Методик хизмат кўрсатиш тизимини такомиллаштириш, дарс жараёнида янги педагогик технологияларни жорий этиш, илғор иш тажрибаларини оммалаштириш, таълим-тарбия самарадорлигини оширишда методист амалдаги ўқув режа ва бошқа методик ҳужжатларни тўлиқ билиши, шаҳар ва туман мактабларидаги методик ҳамда таълим-тарбиявий ишларнинг ахволидан яхши хабардор бўлиши лозим. Акс ҳолда, яратилган барча шароит, замонавий синфхоналари, ахборот-коммуникация технологиялари, ўқув лабораториялари таълим бериш воситаси бўлиб қолаверади. Улардан унумли фойдаланиш, ўқувчиларга зарур билим ва кўникмаларни бериш ўқитувчи маҳорати ва масъулиятига боғлиқ. Шунинг билан олган ҳолда яна бир бор таъкидлаш мумкинки, методик хизматни такомиллаштириш долзарб вазифалардан ҳисобланади.

Назиркул ТУРДИЕВ,
Республика таълим маркази
директорининг ўринбосари

БУГУНГИ МЕТОДИСТ

таълим-тарбия жараёнини замон талаблари даражасида ташкил этишда ўқитувчига қанчалик ёрдам кўрсатмоқда?

ўқитувчи(тарбиячи)лар ҳақида ахборотлар банкни ташкил этади, уларнинг фаолиятини такомиллаштириш йўллари аниқлайди. Педагогларнинг дидактик ва методик эҳтиёжларини ўқанади. Таълим муассасалари ва педагогларнинг мониторинг натижаларини таҳлил қилиб, аниқланган бўшлиқларни бартараф этиш, тўлдириш чора-тадбирларини ишлаб чиқади.

Ахборот йўналишида педагогик ахборот банки (меъёрий-ҳуқуқий, илмий-методик, методик ва бошқалар)ни яратди, ўқитувчи ва тарбиячиларни соҳага оид (электрон ҳамда қоғоз шаклида) ва инновацион янгиликлар билан таништириб боради. Шунингдек, тарбиячи ва ўқитувчиларнинг мактабга ва умумий ўрта таълим, ўрта махсус, касб-хуна ва олий таълими дастурлари мазмунини, янги дарсликлар, ўқув-методик тўпламлар, видеоматериаллар, тавсияномалар, меъёрий ҳужжатлар ҳақида хабардор қилади.

Давлат таълим стандартлари ижросини таъминлашда ходимларга методик ёрдам кўрсатиш, тадбирлар ўтказишни таъминлаш, методик йўриқнома, тавсиялар ишлаб чиқиш, таълим муассасаларига етказиш кабилар эса таъ-

лим. Халқ таълими вазирлигининг умумтаълим мактабларида ўқув-тарбия жараёнини ривожлантириш бош бошқармаси ва Республика таълим маркази ходимларидан иборат мониторинг гуруҳи жойлардаги умумтаълим мактабларида ўқувчи ва ўқитувчилардан назорат иши ҳамда махсус анкета сўровномаси олишди. Назорат иши материаллари малакали мутахассислар томонидан давлат таълим стандарти талабларига мос тарзда тузилди. Афсуски, мониторинг натижаси таълим тизимида ҳали амалга ошириш лозим бўлган ишлар кўплигини кўрсатди. Ўқувчиларнинг фанларни ўзлаштириши ва ўқитувчиларнинг касбий маҳорати талаб даражасида эмаслиги маълум бўлди. Ўқувчиларнинг ўзлаштириш самарадорлиги бўйича нисбатан юқори кўрсаткич Бухоро ва Хоразм вилоятига, энг паст натижа Қашқадарё, Сурхондарё ва Фарғона вилоятларига тегишли бўлди. Туманлар бўйича эса Сирдарё вилояти Мирзобод тумани, Фарғона вилояти Кўкон шаҳри энг паст ўринни эгаллаган. Бу эса, ўз навбатида, методистлар ишининг яхши ташкил этмаганини билдиради. Чунки янги таълим методларини ўқув жараёнига татбиқ

қилиди. Бироқ кўпинча таваккал тарзда, шунчаки бўш ўқитувчи малака оширишга жўборилади. Унга қандай методик ёрдам зарурлиги, қайси жиҳатларда оқсатгани ўрганилмайди. Институт ходимлари ҳам ўқув режа, дастурга асосланиб, бир хил тартибда дарс ўтишади. Машгулотлар кафедра тизимида бўлгани боис тингловчилар салоҳияти ҳам кафедра даражасида белгиланади. Натижада ўқитувчиларнинг малака ошириши фақатгина сон билан белгиланиб, замонавий педагогик технологиялар, ахборот-коммуникация воситалари, фандаги янгиликларни билишга бўлган талаби қондирилмайди.

Аслида эса, ўқитувчининг эҳтиёжини ўрганиб, таҳлилий маълумот билан бирга малака оширишга жўбориш ҳамда курс якунида янги мутахассис сифатида қабул қилиб олиш керак. Мазкур жараёни бевосита методистлар самарали ташкил этса, кескин ихобиий силжишга эришилади. Бунинг учун эса босқичма-босқич равишда педагогларнинг эҳтиёжини аниқлаш механизмини яратиш, бу борада йўриқнома ишлаб чиқиш, мавзу доирасида семинарлар ўтказиш, вилоят методика маркази ва педагогик кадр-

Yilning eng yaxshi fan o'qituvchisi—2013

ТАЖРИБА ВА МАҲОРАТ СИНОВИ

«Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси—2013» республика кўрик-танловининг якуний босқичи бошланди

Умумтаълим муассасалари педагоглари орасидан фанлар бўйича энг илғор ва ижодкорларини аниқлаш, уларнинг ижодий қобилияти, маҳоратини юзага чиқариш, таълим-тарбияда самара берадиган ўзига хос тажриба ва методларни оммалаштириш мақсадида ташкил этиб келинаётган танловнинг биринчи навбатида вилоятларда голибликни қўлга киритган математика, физика, кимё, инглиз, француз ва рус тили (таълим ўзбек тилида олиб бориладиган мактаблар учун) фанлари ўқитувчилари ёзма иш (масалалар ечиш), лаборатория машғулот (15 балл), айлана стол атрофида таълим сифатини оширишга оид савол-жавоб (15 балл), компьютер воситалари ёрда-

мида бир соатлик дарс ишланмаси яратиш (25 балл) бўйича ўзаро беллашмоқда. Уч тур натижаларига кўра 40 ва ундан юқори балл тўплаган иштирокчилар тўртинчи тур — ўзи яратган дарс ишланмаси асосида нотаниш синфда дарс ўтиш (45 балл) шартида иштирок этиш ҳуқуқини қўлга киритади.

— Кўрик-танловни низоми талаблари асосида ўтказиш учун барча зарур шарт-шароитлар яратилди, — дейди Республика таъ-



лим маркази методик ишларни мувофиқлаштириш ва илғор педагогик технологиялар бўлими бошлиғи Абдулла Раҳматуллаев. — Компьютер ва лаборатория хоналари шай ҳолатда, иштирокчиларнинг билим ва маҳорати адолатли баҳолашнинг назорат қилиш мақсадида хоналарда видеокамералар ўрнатилган. Ҳакамлар ҳайъатини шакллантиришга ҳам жиддий эътибор қаратилиб, таркибга «Йилнинг энг яхши фан ўқитувчиси» кўрик-танловининг ўтган йиллардаги голиблари, олий ўқув юрларидан малакали мутахассислар жалб этилди.

Голиб ва совриндорлар қўли бўлиб ўтадиган тўртинчи турдан сўнг аниқланади. Кўрик-танловнинг иккинчи навбати шу йилнинг 22—24 апрель кунлари информатика, тарих, миллий истиқлол ғояси, немис ва рус тили (таълим рус тилида олиб бориладиган мактаблар учун) фанлари ўқитувчилари ўртасида бўлиб ўтади.

Ҳамза АБДУЛЛАЕВ,
Шоира БОЙМУРОВА,
«Ma'rifat» мухбирлари

«APPA» УСУЛИ

Tajriba

хамманинг бирдек ҳаракат қилишини таъминлайди

Ноанъанавий тарзда ўтилган дарс ўғил-қизларнинг фанга қизиқишини янада оширади. Буни чуқур англаган ҳолда, ҳар бир машғулоти шундай ташкил этишга интилаяпман. Адабиёт дарсида «Арпа» «Оқбатлар», «Кластер», «Б.Б.Б.» усулларидан фойдаланаман.

«Арпа» усули ёрдамида мураккаб мавзуларни тушунтириш нисбатан осон кечади. Ўқувчилар беш-олти кишидан иборат гуруҳларга бўлинади. Ҳар бир гуруҳ мавзунини янада чуқурроқ ўрганиш учун қисмларга бўлиниб олади. Масалан, «Абдулла Қодирий ҳаёти ва ижоди» мавзусига тегишли маълумотларни қуйдагича тақсимлаш мумкин:

— Абдулла Қодирийнинг болалиқ йиллари;
— дастлабки ижодий ишлари;

— ўзбек адабиётига қўшган ҳиссаси;
— энг машҳур асарлари...

Кейин ҳар бир гуруҳ ўзига тегишли маълумотларни йиғиб, қўшимча изланади. Бошқа-бошқа гуруҳлар таркибидаги ўқувчилар мавзунини муҳокама қилиш ва ахборот алмашиш учун учрашишади. Улар ўрганилаётган мавзунинг муҳим жиҳатини аниқлаб, бошқа ўқувчиларга тушунтиришга ҳаракат қилади. Муҳокамадан сўнг ўз гуруҳларига қайтиб, мавзу бўйича эгаллаган билимларини бошқаларга ўргатишади. Дарс материални ўзлаштиришнинг энг мақбул ва осон йўли бу гуруҳдошлар бир-бирини диққат билан тинглашидир. Маълумотларни дафтарга қайд этиб бориш эса янада самарадор-

ликни таъминлайди. Барча ўқувчилар мавзунини пухта ўзлаштириб олишидан гуруҳ манфаатдор бўлади. Агар қайсидир ўқувчи «оқсаб» қолса, бутун гуруҳда «заиф ҳалқа» пайдо бўлади. Шу боис ўқувчилар машғулотда ўта синчков ва масъулиятли бўлишади. Яқинда мавзу бўйича ҳар бир иштирокчи ва гуруҳ ҳисоботи тингланади.

«Арпа» усули болаларда мустақил ишлаш, тақдирот ўтказиш кўникмасини шакллантириб, нутқини ривожлантиради. Мавзу бўйича эгаллаган билими мустаҳкамланади. Қисқа вақтда катта материал билан танишиш мумкин бўлади.

Зулхумор ЖЎРАБОВЕВА,
Чортоқ шаҳридаги
48-мактабнинг ўзбек
тили ва адабиёти фани
ўқитувчиси

Синфимизга математика фанидан янги муаллим дарсга кирди.

Болаларда биринчи бор дарс ўтаётган ўқитувчини турли ҳазил-мutoйба, сўз ўйини билан «синаб кўриш» одати бор эди. Математика устозимиз эса илк «имтиҳон»дан муваффақиятли ўтди. Кела солиб

Mulohaza

тишга тайёрланди. Ўқитувчимиз эса мулойим гапириб, мисолни дона-дона қилиб тушунтирди. Формула ва мисолни ечишга киришди. Кутилган натижа чиққач, устозимизнинг «Бўларкан-ку, тўғри бажардинг», деганида унинг хурсанд

ЎҚУВЧИ ЭЪТИБОР КУТАДИ

уришиб, танбех бериб кўнглимизни ҳам қолдирмади, болаларга қўшилиб қулиб-ишшайиб обрўсини ҳам йўқотмади. Мавзунини чиройли қилиб доскага ёзди-да, ҳамманинг эътиборини дарсга қаратди. Жуда қизиқарли тушунтирар, ора-орада ўқувчиларнинг ҳам фикрини сўраб, мисоллар ечишга ундарди...

Машғулотга бутунлай берилиб кетибмиз. Устозимиз табиатан ўта кампа, кўздан пана ҳудуд — орқа партада ўтирадиган Фанини доскага чорлаб қолди. У математика дарсини ҳеч хуш кўрмасди. Синфда бирдан гала-говур кўтарилди. Биров «Мен чиқай» деса, бошқаси «Фани барибир ишлай олмайди», дерди. Муаллима ҳаммани тартибга чақирди. Фани мисолни еча олмай, кўзлари жавдираб устоздан танбех эши-

бўлиб кетганини кўрсангиз эди. Шундан кейин Фани ҳам ҳар дарсда доскага чиқади, вазифаларни вақтида бажарадиган бўлди. Математикага қизиқиб қолди. Ҳатто бир кун синфимизнинг энг шўх йигити Алишер масала ечолмаганида Фани доскага чиқди ва топириқни тўғри бажарди. Шунда синфдаги эътибор кутади. Эътибор эса болани интилиш, изланишга ундайди.

Ҳа, ўқитувчининг фақат «аълочи»ларнигина рағбатлантириб, бошқаларни назаридан четда қолдиришга ҳаққи йўқ. Ҳар бир ўқувчи доимо устозидан эътибор кутади. Эътибор эса болани интилиш, изланишга ундайди.

Райхона ОЧИЛОВА,
«Ma'rifat» маҳорат мактаби
тингловчиси

— Ассалому алайкум, «Билимдон»лар! Қани, кечаги дарсимизда ўрганган «G» ҳарфини уйда қандай ўзлаштириб келганингизни текшириб оламиз. Сизларнинг ҳаммангиз доно ва зукосиз, шу боис биринчи бўлиб ҳозир доскага Билмасвойни чиқарамиз. У уйда ўрганганларини ёзиб кўрсатади. Қани, Билмасвой, доскага чиқсин-чи.

Sinab ko'ring

сан. Қани, бир чиқиб чиройли ёзишни кўрсатиб бергин-чи.

Сабоҳат намунали ёзиб кўрсатади.

Хуснихат дарси шу зайлда давом этади.

Дарсда болакайларни эртақлар оламига етаклаб киришга ҳаракат қиламан.

Гоҳ ўйланиб қолсам, гоҳ бошимни чайкаб, майин қулиб қўяман. «Ўқитувчилик зап аҳойиб касб-да, ўзинг ўқитувчисан-у, лекин бутун умр ўқувчи бўлиб ўтасан-а...» дейман ўзимга-ўзим. Бекорга буюк кимёгар Д.И. Менделеев «Ўқитувчининг бутун фикри ўқувчиларида, ўзи сочган уруғларнинг ўсишидадир», деб айтмаган экан-да. «Эртан-

МУАЛЛИМ АКТЁР ҲАМ БЎЛСИН!

Ўқитувчининг ўзи ипдан тўқилган яшил шапкани қийиш қийганча, Билмасвойнинг судралиб, қовоқ солиб юрган қиёфасида доскага чиқади. Болакайларнинг юзига табассум юғради.

Ўқитувчи атайлаб ҳарфни қийиш, хунук, хато қилиб ёзади. Ўқувчилар бунини кўриб, гуруллаб қилиб юборишади. Шунда ўқитувчи шапкасини ечиб «Қани болакайлар, ким айтади, Билмасвой қандай хатога йўл қўйди?» дея сўрайди.

Акмал: — «G»нинг қорнини шишириб юборди!

Ўқитувчи: — Баракалла, Акмалжон, тўғри айтдинг, «G»нинг қорни қандай бўлиши кераклигини доскага чиқиб, бир ёзиб кўрсатиб қўй-чи!

Акмал тўғри ёзиб кўрсатади.

Ўқитувчи: — Қани, яна ким Билмасвойнинг хатосини топади?

Сабоҳат: — Устоз, Билмасвойнинг «G»си ўнг томонга эгилиб қолди.

Ўқитувчи: — Тўғри илға-

«Одобни одобсиздан ўрган» мақолига амал қилган ҳолда образли тушунтириш усулидан фойдаланаман. Болакайлар яхши биладиган бирор эртақ ёки мультфильмнинг салбий қаҳрамонини образида гавдаланиб, уларни ўзларининг ижобий қаҳрамон эканига ишонтираман. Масалан, «Бўғирсок»даги тулки — мен, ўқувчиларим эса зийрак бўғирсок, «Сеними шошмайтур!»даги бўри — мен, болакайлар эса чаққон ва билагон қуён бўлишади... Кичкинтойларни қизиқтириш ва дарс мароқли ўтиши учун эртақ қаҳрамонларнинг либосларини тақиб келиб, ўша образга айланаман. Бу эса болажонларнинг дарсга иштиёқини янада оширади. Ўқувчиларга ўз камчиликларини ўзлари бартараф этишига имкон яратиш лозим. Шунда ўқувчи вазифани онгли равишда тушуниб бажаради.

Кун охирлаб, уй юмушларини тиндиргач, эртанги дарсларга тайёрланаман.

ги иш режани ёз, мавзуга тайёрлан, янгилик ўйлаб топ». Бу — менимча, барча ҳамкасбларимнинг кундалик шиори бўлса керак. Янгилик яратиш қийин. Бугунги ўқувчи зийрак, зеҳнли. Унга «Алифбе»ни ўргатиш учун нотиклигининг ўзи камлик қилади. Кўп гапирсак, дарсдан зериктириб, мактабдан бездириб қўямиз. Ўқитувчи изланувчан, болажон бўлса, ютуқ уники.

Ҳарфларни ўргатишда уларнинг шаклидан келиб чиқиб, содда ўхшатишлар қилсангиз ёки эртақ қаҳрамонларига қиёсласангиз, болалар сезини яхши кўришади. «О» ҳарфини — мешқорин амакига, «А»ни — белида камари бор соқчага, «В»ни — бақалоқ полвонга ўхшатиб тушунтириш, қувноқ образлар болакайнинг ёдида сақланиб қолади.

Ҳа, муаллим нафақат педагог, балки психолог ҳам, шифокор ҳам, ҳатто актёр ҳам бўлиши керак.

Шахло ҚУРБОНОВА,
Зарафшон шаҳридаги
2-мактабнинг бошланғич
синф ўқитувчиси

ИЗЛАНИШГА ЎРГАТИШ МУҲИМ

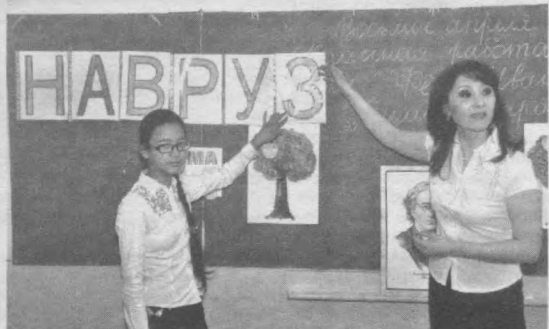
Пойтахтимиздаги аниқ фанларга ихтисослаштирилган давлат умутғалим мактаби рус тили фани ўқитувчиси Нигора Ильминьяминова дарсларида интерфаол усулларни кенг қўллабди. Дарсда ўқитувчи кўпроқ жараёни ташкил қилувчи вазифасини ўтайди. Бу эса ўқувчини изланишга, ўз устиди ишлашга, дарсга мустақил тайёрланиб келишга ундайди.

— 45 дақиқада ўқувчиларга мавзу бўйича чуқур билим бериш қийин, — дейди тажрибали педагог. — Шунинг учун уйга вазифа сифатида дарсликдан ташқари қўшимча маълумотларни ўрганиш, ижодий ишларни бажаришни топириқ қилиб бериш мақсадга мувофиқ. Касбий фаолиятимда — ўқувчини изланишга ўргатиш шир қилиб олганман.

Нигора Ильминьяминова янги мавзуларни ўқувчилар томонидан пухта ўзлаштириш учун слайдлар, қизиқарли видеоорликлар ёрдамида тушунтиради.

Унинг фикрича, яхши натижага эришиш учун ҳар бир ўқувчи индивидуал ёндашиш керак. Бунда ўқитувчи психологиядан ҳам яхши хабардор бўлиши лозим.

Шахноза МҲМИНОВА
Бурҳон РИЗОКУЛОВ олган суратлар.



2013-yil — Obod turmush yili

Ёшларимизнинг улғу аждодларга муносиб ворис бўлиб улғайиб, мамлакат тараққиёти ва фаровонлиги йўлида ҳамжиҳатлик билан дадил интилиши буюк келажғимиз пойдевори мустахкам бўлишига хизмат қилади. Таълим тизимига қаратилган юксак эътибор ва ғамхўрликнинг самараси ўлароқ, “Таълим тўғрисида”ги қонун, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури, Мактаб таълимини ривожлантириш давлат умуммиллий дастури, “Бола ҳуқуқларининг кафолатлари тўғрисида”ги қонун, 2007—2012 йилларга мўлжалланган “Бола фаровонлигини таъминлаш” давлат дастури доирасида ҳаётга татбиқ этилган ислохотлар халқаро жамоатчилик томонидан муносиб баҳоланмоқда. Айниқса, ижтимоий ҳимояга муҳтож фарзандларимизнинг саломатлигини тиклаш, таълим олишини таъминлаш, маънавий-маърифий жиҳатдан тарбиялашга йўналтирилган кенг қамровли ишлар жаҳон ҳамжамияти томонидан эътироф этилаётгани кувонарлидир.

Халқ таълим тизимида имконияти чекланган (ақлий ва жисмоний ривожланишида нуқсонли бўлган) болалар учун 85та, санаторий туридаги 23та, тарбияси оғир болалар учун 3та ихтисослаштирилган таълим муассасаси фаолият кўрсатмоқда. 85та ақлий ва жисмоний ривожланишида нуқсонли бўлган болалар учун мўлжалланган мактаб-интернат 7 турга бўлинган ҳолда иш юритиб, уларни мустақил ҳаётга тайёрламоқда.

Бундай типдаги таълим муассасалари моддий-техник базасини мустахкамлаш, таълим мазмунини тубдан такомиллаштириш, соҳага янги педагогик технологияларни кенг татбиқ этиш, ўқитувчи ва мураббийлар малакасининг оширилиши давлат миқёсидаги вазифага айланган. Таянч ҳаракат аъзолари шикастланган, нутқида нуқсонли бўлган болалар, санаторий туридаги ҳамда тарбияси оғир ўғил-қизлар учун мўлжалланган мактаб-интернатларда умумтаълим дарсликларидан фойдаланилмоқда. Улар дарсликлар билан тўлиқ таъминланган.

Махсус мактаблар учун яратилган дарслик ва ўқув қўлланмалар орасида кўзи оғирлар учун чоп этилган 30 номдаги дарсликка қўшимча тарзда 2005—2012 йилларда 24 номдаги аудиодарслик чиқарилди. Шунинг таъкидлаш лозимки, кўзи оғирлар учун яратилган Брайл дарсликларидан фойдаланиш мuddати уч-тўрт йилни ташкил этади. Бўртма шрифтлар қайта-қайта ишлатилгани боис икки-уч йилда текислаб, бармоқ билан ўқиш учун яроқсиз ҳолатга келади. Икконияти чекланган ўқувчилар учун дарслик ва ўқув қўлланмалар сўнгги йилларда жадал суръатларда нашр этилишига қарамай, даврийликка риоя этилмаётгани боис кўзи оғирлар мактаб-интернатларининг Брайл дарсликлари билан таъминланиши 71 фоиз, қар ва заиф эшитувчи, ақлий ривожланишида нуқсонли бўлган болалар мактаб-интернатларининг ўқув адабиётлари билан таъминланиши 76 фоиз, рус тилидаги дарсликлар билан таъминланиши 49 фоизни ташкил этади.

Алоҳида ёрдамга муҳтож болаларни ўқитиш ва реабилитация қилиш учун зарур бўлган сурдотехника воситалари, яъни синфда яппи тарзда қўлланладиган овозни кучайтирувчи мосламалар, махсус металлдан ишланган дафтар (колодка), грифель, луна, компьютерга эхтиёж катта. Ўзбекистонда сурдотехника ва

25та меҳрибонлик уйи ҳамда 2та болалар шахарчаси, 3та “SOS болалар маҳалласи”, 4та оилавий болалар уйларида 2594 нафар ўғил-қиз тўлиқ давлат таъминотида яшайди ва таълим-тарбия олади. Меҳрибонлик уйлари етим ва ота-она қаровисиз қолган болалар тарбияланганидан асосий давлат таълим маскани саналади. Оилавий муҳитдан маҳрум бўлган болалар ва ўсмирларнинг руҳий соғломлаштириш, ижтимоий меҳнатга тайёрлаш, ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилиш улар зиммасидаги асосий вазифадир.

Тарбияланувчилар учун барча шароитлар яратилиши билан бирга бундай болалар сони йилдан-йилга камайиб

кундузи фаолият кўрсатадиган марказлар ташкил этиш, оилаларга қайтарилган болаларга ёрдам кўрсатиш, юзага келган муаммоларни бартараф этишга қўмаклашиш.

Меҳрибонлик уйи болалари ўз тенгдошлари билан биргаликда умумтаълим мактабларида таълим олмоқда. 9-синфни битирган тарбияланувчилар касб-хўнара коллежлари ва академик лицейларда ўқишни давом эттириши назорат остига олинган. Маскур таълим муассасаси битирувчиларининг мустақил ҳаётни бекаму кўст бошлаши учун давлат томони-

лар олиб борилмоқда. Шунингдек, “Обод турмуш йили” Давлат дастури доирасида ЮНИСЕФ, Европа Иттифоқи халқаро ташкилотлари, Республика болалар ижтимоий мослашуви маркази, Ўзбекистон Махсус олимпиада ташкилоти билан ҳамкорликда 1000 нафар болани инклюзив таълимга жалб этиш, спорт ва маънавий-маърифий тадбирлар иштирокчисига айлантириш диққат-марказимиздаги вазифадир.

Инклюзив таълим ғояларини тарғиб этиш, кенг омма ўртасида ташвиқот ишларини олиб бориш, таълимга оид муассаса раҳбарлари, ўқитувчилар ва ота-оналарга методик ёрдам кўрсатиш мақсадида бта халқаро ва 8та республика миқёсидаги конференция, вилоятларда ва Тошкент шаҳрида педагоглар ва ота-оналар учун 30 марта ўқув семинари ташкил этилди. Оммавий ахборот воситаларида 26 марта чиқиш уюштирилди, 18 номдаги ўқув дастурлари ва методик тавсиялар чоп этилди, жойларга етказилди.

Инклюзив таълимнинг барқарор ривожланиши учун кенг жамоатчиликнинг ижобий муносабати зарур. Жиҳоз ва воситалар, ҳар бир бола учун алоҳида ёрдам қўрсатувчи, имкониятига мос бўлган ўқув дастури асосида таълим берувчи коррекцион ўқув воситаси бўлиши керак. Ҳозир мактаб-гача таълим муассасаларида дефектолог, умумтаълим мактабларида ўқитувчи-дефектолог фаолият кўрсатаётган бўлса-да, аксарият ҳолларда ушбу штат бирикмаги молиялаштирилмаётган.

Алоҳида ёрдамга муҳтож, имконияти чекланган ва ота-она қарамогидан маҳрум болаларни қўллаб-қувватлаш ҳамда қонуний манфаатларини ҳимоялаш мақсадида махсус дарсликларни нашр этиш кечиктириб бўлмайдиган вазифадир. Бундай типдаги таълим муассасаларининг моддий-техник базасини мустахкамлаш тадбирларини манзилли дастурларга мунтазам кириштириб бориш зарур.

Махсус таълим жараёнига ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этиш вақти етди. Муассасаларни махсус компьютер ва дастурий таъминот билан жиҳозлаш масаласини ҳал этиш давр талабидир.

Ота-онасининг қарамогидан маҳрум болаларни оила тарбияси(патронат)га олиш амалиётини кенгайтириш ва бундай оилаларни қўллаб-қувватлаш чораларини кўриш, маҳаллий ҳокимликлар билан ҳамкорликда битирувчиларни уй-жой билан таъминлаш, тарбияланувчилар учун ёғи оромгоҳлар қуриш, уларни касб-хўнарага йўналтириш ишларини такомиллаштириш зарур. Ана шундангина имконияти чекланган, ота-она қаровисиз қолган ўғил-қизларнинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилишда янада кўпроқ муваффақиятларга эришамиз.

Хури КАЛБАЕВА,
Халқ таълими
вазирлигининг болаларни
ижтимоий қўллаб-
қувватлаш ва реабилитация
қилиш шўъбаси бошлиғи

ИЖТИМОЙ ҲИМОЯГА МУҲТОЖ БОЛАЛАР

ҳуқуқ ва манфаатлари таълим тизимида
ҳимояланмоқда

тифлотехника воситалари иш-лаб чиқаришнинг имкони йўқлиги ўқувчиларнинг дарсликни ўзлаштиришига салбий таъсир кўрсатмоқда.

Ақлий ва жисмоний ривожланишида нуқсонли бўлган болалар учун мўлжалланган 85та муассасанинг 26таси мослашнинг бинода жойлашгани инобатга олиниб, кейинги ўн йилликда 3та бино янгидан қурилди. 8таси капитал реконструкция қилинди ҳамда 37таси капитал таъмирланди. 2012—2016 йилларда ушбу турдаги муассасаларнинг моддий-техник базасини мустахкамлаш белгиланган. Республикамиз бўйича жами 68та ихтисослаштирилган таълим муассасаси биносини яқин йилларда капитал реконструкция қилиш режалаштирилган.

Юқорида таъкидланган муаммоларни бартараф этиш мақсадида Таълим ва тиббиёт муассасаларини реконструкция қилиш, мукамал таъмирлаш ва жиҳозлаш бўйича бюджетдан ташқари жамғарма маблағлари ҳисобидан шу йили 5та махсус мактаб-интернат мебел, ўқув-лаборатория асбоб-ускуналари, компьютер техникаси ва спорт анжомлари билан жиҳозланди. ЮНИСЕФ, Осиё тараққиёт банки билан ҳамкорликда ихтисослаштирилган таълим муассасаларини қисқа муддатда махсус ўқитиш техника воситалари ва компьютер синфлари билан таъминлаш белгиланган. Таълим муассасаларининг дарсликлар ва ўқув қўлланмаларига эхтиёжини тўлдирish мақсадида истиқбол нашр режаси ишлаб чиқилиб, босқичма-босқич амалга оширилмоқда.

Ота-она қаровисиз қолган болаларни жойлаштиришнинг муқobil турларини ривожлантириш, таълим-тарбия методларини янада такомиллаштириш, улар учун оилавий шарт-шароитларни яратиш борасида республикамызда кенг қамровли ишлар амалга оширилмоқда.

Республикамыздаги мавжуд

боришига эришилмоқда. 2012 йили 2003 йилга нисбатан меҳрибонлик уйларидаги тарбияланувчилар 1023 нафарга камайгани уларнинг манфаатларига мос жойлаштиришнинг янги шакллари қўлланилиши, фарзандлар ўз ота-оналари бағрига қайтаётгани, оилаларнинг жамиятдаги моддий ва ижтимоий мавқеи ортиб бораётганидан далолатдир. Болалар билан ишлашда уларни ўз оилаларига қайтариш, фарзандлик ва оила тарбияси (патронат)га олиш устувор вазифалар сифатида белгилаб олиниб, бу борада қатор мақсадли чора-тадбирлар қўрилмоқда. Жумладан, бир қатор манфаатдор вазирлик ва идоралар, жамоат ташкилотлари билан ҳамкорликда амалга ошириладиган “Меҳрибонлик уйлари”нинг ноинститутлаштириш” дастури ишлаб чиқилди. Дастурга мувофиқ, ота-она қарамогидан маҳрум болаларнинг оилада, меҳр ва ғамхўрлик муҳитида ўсиб-ўлғайишига бўлган ҳуқуқини таъминлаш, институционал муассасаларга энг зарур вазиятда, уларнинг манфаатларини қўзғалган ҳолда жойлаштириш чораларини қўришда қуйидаги ишлар амалга оширилиши керак:

— мураккаб ҳаётий вазиятга тушиб қолган болаларни ижтимоий ва ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоялаш мақсадида ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларни таҳлил қилиш;

— ота-оналар, болалар тақдир учун масъул бўлган мутахассислар ва аҳоли ўртасида ноинститутлаштириш, болаларни имкон даражасида оилавий шарт-шароитда тарбиялаш борасида кенг қамровли тушунтириш ишларини олиб бориш;

— имконияти бор ҳолларда Меҳрибонлик уйлари тарбияланувчиларини ўз оилаларига қайтариш чораларини қўриш;

— болаларни вазийли ва ҳомийликка, тутинган оилаларга тарбияга топиштириш борасида аниқ чораларни қўриш;

— айрим Меҳрибонлик уйлари реорганизация қилиш,

дан энг кам иш ҳақининг 100 баробари миқдоридан имтиёзли нафақа берилади, кийим-бош билан тўлиқ таъминланади.

Болаларнинг оила шароитида яшаш ҳуқуқини рўёбга чиқариш, имконияти чекланганларни соғлом тенгқурлари билан бирга таълим олишини таъминлаш мақсадида инклюзив таълимни ривожлантириш, ота-она қарамогидан маҳрум бўлган ва етим болаларни оила тарбиясига олишини муқobil шакллари қўллаш бугунги куннинг долзарб масалаларидан биридир. Жамиятимизда жисмоний ёки психик ривожланишида имконияти чекланган болаларнинг мавжудлиги таълим тизими олдида икки турдаги вазифани юзага келтиради:

1) ихтисослаштирилган таълим муассасаларида мактаб-гача таълим, мактаблар, мактаб-интернатлар) жисмоний ёки психик ривожланишида имконияти чекланган болалар ва ўсмирлар учун махсус (коррекцион) таълимни ривожлантириш;

2) жисмоний ёки психик ривожланишида имконияти чекланган болалар ва ўсмирларнинг умумтаълим муассасаларида инклюзив (интеграциялашган) ҳолда таълим олиши учун шарт-шароит яратиш ва уни самарали ташкил этиш.

Бугунги кунда Ижтимоий ташаббусларни қўллаб-қувватлаш фонди билан ҳамкорликда инклюзив таълимни жорий этиш, алоҳида таълим эхтиёжлари бўлган болаларни умумий таълимга уйғунлаштириш жараёнида 14та мактаб ва 7та мактабгача таълим муассасаси иштирок этиб, 833 нафар мактабгача ва мактаб ёшидаги болалар қамраб олинган. Умумтаълим ҳамда мактабгача таълим муассасаларига таянч ҳаракат аъзоси, эшитишда, қўришда, руҳий ривожланишида, нутқида, эндокрин тизимида ва бошқа органлар фаолиятида камчилиги бўлган болалар қабул қилиниб, улар билан коррекцион-педагогик тадбир-

“ЎҚИТУВЧИМНИ ЁМОН КЎРИБ ҚОЛГАНМАН”

Синф раҳбариман. Ўқувчиларимга “Менинг синфдошларим” мавзусида ёзма иш ёзиб келишни тайинладим. Исмлари яшириб ёки ошқора тарзда фикр билдиришга рухсат бердим.

Бир ўқувчим “Синфдошим Обид яхши ўқийди, одобли. Лекин кўпинча тирноқлари ўсган, кийимлари, дафтар-китоблари кир ҳолда мактабга келади. Бу эса менга ёқмайди”, деб ёзибди. Ўзига сездирмай, ўқувчимни кузатаман, айбини тўғрилашга ҳаракат қиламан.

Хатларнинг ярмидан кўпи бир қиз ҳақида эканини сездим. Синфдошлари унинг юқори синфдаги бир йигитдан севги мактублари олаётганини ёзган эди. Хатни ўқиб, нима дейишга ҳайрон бўлиб қолдим. Чунки бу масалада жуда эҳтиёткорлик билан муносабат билдириш зарурлигини биласан...

Қайсидир фарзандим туғилишидан олдин туғруқхонадаман. Ёнимдаги ўринда ётган аёл мактабда ишлашмни билгач, “Мен ўқитувчимни ёмон кўриб қолганман, ундан

Siz nima deysiz?

ёзиб турардим. У кўпинча мактабдан қайтишда йўлимни пойлар, лекин дугоналарини олдида у, на мен суҳбатлашишга ботина олардик.

Кунларнинг бирида ёши ўтибқоқ қолса-да, турмушга чиқмаган синф раҳбаримиз ҳаммамнинг олдида ишқий номаларни ўқиб берди (почтальонлик қилган синфдошим бир нечта мактубни ўқитувчимизга топширган экан). Мен «бузуқ» эканман.

Феруза ТУРДИБОВЕВА, Ховос туманидаги 16-мактаб ўқитувчиси

ЯХШИ СЎЗ — ЖОН ОЗИГИ...

Навбатда туриб, шифокор қабулини кутаялман. Беморларни кузатаман. Кимдир боласини, кимдир онасини, яна кимдир ўзини кўрсатиш учун келган. Ҳалма асабий. Кекса онахон навбатда турган ёшгина келинчака гапира кетди:

— Ҳозирги ёшларга ҳайронсан, сал жони жиз этдим, дўхтирма-дўхтир югуришади. Мана, биз ҳам 67га кириб қўйдик. Шу ёшгача 5-6 марта дўхтирга чиқдик, холос. Сизга нима бўлган, қизим?

— Ўзим, негадир бир неча кундан бери ҳолсиман. Иштаҳам бўғилган, ҳеч нима егим келмайди, шунга...

— Ана айтдим-ку, дарров дўхтирга чопишади, деб. Навбатда турганларнинг ярмидан кўпи ёшлар, булар бунчалик жонини аямаса? — онахоннинг гапи озгида қолди. Бошқа бир бемор бу гапни қўллаб-қувватлади.

— Шу ёшларни деб, 2-3 соатлаб навбатда турасан, яна навбатини беришмайди ҳам...

Хуллас, бир оғиз сўз ўзаро турли мулоҳазалар сабабчиси бўлди. Ҳалиги жувон секин даврдан узоклашган киши бўлиб, четда ким биландир телефонда гаплашиб келди-да:

— Хола, шоякинч ишим чиқиб қолди. Сиз ўрнимга кира қолинг, — дея ҳалиги онахонга ишора қилиб чиқиб кетди.

— Раҳмат, раҳмат, қизим, — онахон бироз ўйнайсиз аҳволга туши.

— Бекорга гапирдим, шекилли. Оила-сидиги вазиятни билмай, дилини оғритдим бояқишнинг. Яна ўзини ёмон ҳис қилса...

— Олдинроқ ўйлаш керак эди, — деди бир мўйсафид киши дард устига чипқондек қилиб.

— Ҳа, тўғри, суяксиз тил... дилини оғритдим, кўнглига озор бердим!

Навбатим келиб, шифокор ҳузурига кирдим. Дўхтир ёзиб берган қоғозни энди сумкага солмоқчи бўлётсам, ҳали-

ги онахон менга қараб шундай деб қолди:

— Қизим, нега одамзод шундай? Ўтган-кетганларни арзимаган хатоси учун айбашдан осони йўқ бу дунёда! Агар сўз ари нишидек ўткир бўлса, таом, бировнинг дилини хира қиладди. «Яхши сўз — жон озиғи, ёмон сўз — жон қозиги», деб шунга айтдилар-да. Раҳматли онам қиш кунлари сандал ёнида пахта чигитлаб, бизга эртак, матал, ҳадис айтиб берад, ширинсухан бўлишимизни алоҳида таъкидларди. Аммо тил қўрғур бесуяк-да, баъзан билиб-билимай кимнидир хафа қилиб қўямиз.

— Онахон, навбатингиз келди, кинринг. — Майли, сен киравер, мен кейин, — сўзини давом эттирди онахон. — Эссизгина, бояги келинни хафа қилиб қўйдим-а. Айтганча, ҳеч ким уни танимайдими, шугинани бориб топиб келардим. Бечора, балки бошқоронгимиди? Эҳ, тилим кесилсин-а, тилим, — онахон шундай дея жойидан қўзғалди.

— Ая, кетайлик, — қизимнинг гапи фикримни бўлди. Поликлиникага зарурат юзасидан келган ёш-яланг борми, эркак-аёл борми, аввал бошқача муносабатда бўлган ҳамма онахонга ҳавас ва меҳр билан қараганлигини сездим. Ёшларнинг анчадан бери кексалар суҳбатидан баҳраманд бўлмагани биллиниб турарди. Пиру бадавлат отахон-онахонларнинг панд-насихатларига ҳамиша эҳтиёжimiz бор. Онахонни тарбиявий соатга тақкиф қилишнинг кўнглимга туғиб, эшикдан чиқдим.

Дилбар НОРМУРОВОВА, Термиз шаҳридаги 11-мактаб ўқитувчиси

Кўп қаватли уйда яшаймиз. Ҳар кун кечга яқин болаларимни уйимиз олдидаги майдончага олиб чиқишга одатланганман. Болалар ўйинга шу қадар берилиб кетганидан, она-онаси ҳавотирланаётганини ўйлаб ҳам ўтиришмайди. Қўшни аёллар фарзандларининг ўжарлиги, қайсарлигидан шунақанги нолийдики, асти қўяверасиз. Муаммони ҳал қилишга келганда айбни бўйсига тўнкашади ёхуд аммасига тортганини рўқач қилишади. Яна ҳам осони — замона «айбдор».

Ҳақиқатан ҳам, болаларда пайдо бўладиган ўжарлик, қайсарлик ёш билан боғлиқми ёки оилавий муҳит таъсирими?

Уч яшар Бехрўз кўчага чикди дегунча «Ойи, менга чупа-чуп олиб беринг», дея хархашасини бошлайди. 5 яшар Дурдона эса онасини холи-жонига қўймайди: «Ойи, нега менга Зарнигорнинг қўғирчоғига ўхшайдиганидан олиб бермаганиз?».

Онасига бу гап ёқмайди, танбех беришга ўтади: «Қизим, кеча бошқа ўртоғининг ўйинчоғига ҳавасинг кетганди, бугун бундай деясан. Инжикликларинг қачон тугайди-а?». Қизалоқ Севара: «Дада, Саидизам кеча ҳайвонот боғига борган, мени қачон оборасиз, бошқаларнинг дадаси яхши, сиз эса...», дея аразлайди.

...Ўқувчим ҳақидаги хатни синфда ўқиб бермадим. Ахир, қиз боланинг шатинини асраб-авайлаш керак. Тез кунда мактаб қизлари билан умумий суҳбат ўтказдим.

Феруза ТУРДИБОВЕВА, Ховос туманидаги 16-мактаб ўқитувчиси

Булар — маҳалламизнинг ўжар болалари... Уларнинг хархашаси, инжикликлари нафақат ўз оилалари, балки бутун маҳалламизга етади. Ҳар кун бу болалар яшаётган хонадонларда шундай машамшалар бўлиб туради. Меҳрибон оналар жиғийирон, асабий:

— Вой, бугуннинг болалари бунчалик ўжар-а, биз болалик вақтимизда қандай ювот эдик, ота-онамизнинг чизган чизигидан чиқмасдик-а?..

Бу ювот оналар билишмайдики, бир пайтлар оналари ҳам ўзларидек уларга баҳо беришган...

Истаймизми-йўқми, ҳар бир боланинг табиати, феъл-атвори турлича. Аммо инжикликлару қайсарликлар барча фарзандларимизда деярли бир хил кечади. Бунинг бош сабаби — ён-атрофдагиларнинг улар шахси-га адолатсиз, нотўғри, менсимай муносабатда бўлиши билан боғлиқ. Бола хулқида муайян шариит натижасида вужудга келадиган ўжарлик, эркалик, гап уқмаслик психикасида жиддий ўзгаришлар рўй берганини, айни пайтдаги ўсиш даражасини ҳисобга олиб, эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлиш зарурлигини билдиради.

Мутахассислар бола психикасида кўзга ташланадиган бундай ўзгаришлар сабабларини куйдагича изоҳлашади:

- боланинг жисмоний ва ақлий имкониятларини чеклаш;
- хоҳиш-истагини мустақил равишда қарор топтиришга интилишини ман қилиш;
- айрим қийинчиликларни бартараф қилишга уринишини тақиллаш.

Қайд қилинган ҳолатлар натижасида бола маълум муаммоларга дуч келади.

Болада пайдо бўлган иллатларнинг сабабини у камол топаётган муҳитдан, унга кўрсатилаётган тарбиявий таъсир,

жасида характерида эркалик ва ўжарлик кучаяди. Хулқ-атвори-ни, бажарган ишларини мақтай-вериб, ўринсиз талтайтириш ёки бефарқ муносабат ҳам бун-га сабаб бўлади. Хоҳ оилада, хоҳ боғчада барча болаларга бир хил эътибор бериш, ўз ҳолига ташлаб қўймаслик, ўжар-ликнинг олдини олишга хизмат қиладди.

Мутахассислар бола эътибор-дан четда қолдирилса, ўжарликнинг илк бошқалари юзига келишини исботлашган. Бундай ҳолда у қаттиқ изтиробга тушиб, танҳолик, умидсизлик, бегона-сираш ҳиссиётларига берилади. Ўқинади, ичдан куйинади, ҳимоячиси йўқлигидан эзлиб, руҳиятида салбий ўзгаришлар кучайиб боради. Фарзандлари-мизни ўз майлига ташлаб қўйиш, жуда эрта эркинлик бериш ҳам шахсини тезроқ тақомиллашти-ришга хизмат қилмасдан, балки фаолиятида мураккаб вазиятлар пайдо бўлишига олиб келади.

«ОТАМ МЕНИ СУЯДИ, ОНАМ ЭСА ЙЎҚ!»

Катталарнинг қизиқ одати бор. Қариндош ёки дўстининг боласини гапга солатуриб, аксарият ҳолларда «Онангни кўпроқ яхши кўрасанми ёки отангни?» дея сўрашади. Онасининг даққилиридан кўрқиб қолган бола, албатта: «Иккала-сини ҳам бирварақайига яхши кўраман», дейди, аммо ўзига бироз ишончи бор кичкинтойлар аксарият ҳолларда «Дадам-ни!» дея баралла жавоб қайта-ради. Бунинг сабаби қаерда?

Болалар нима учун уззукун улар билан бирга бўладиган оналари ўрнига оталарининг меҳрини юқори баҳолашади? Малика Жамолова, Бухоро вилояти Шофиркон туманидаги 17-мактаб ўқитувчиси (тўрт фарзанднинг онаси):

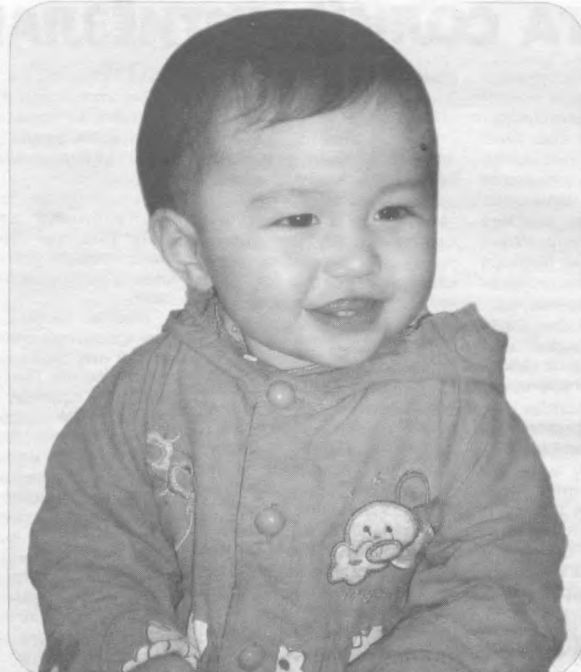
— Фарзанд тарбиясида бола-

Tarbiya — saodat

ни тергаб туриш лозим, лекин бу вазиятда ота-она бир-бирига қарши бўлиши тўсқари натижа беради. Агар болани онаси тергаётганда отаси ёнини олса, бола ундан руҳланади, лекин энг ёмони — оилада онанинг ўрни пасайиб боради. Шусиз ҳам кўп ўйи онаси! Тергашларидан безиб қолган бола отасининг биргина «Болани ўз ҳолига қўй» деган сўзидан қувватланиши табиий.

Ҳар 67р миллатининг уз тарбия тамойиллари бор. Келажак авлодга асрлар давомида эришган ҳаётий тажрибалар силсиласида таълим-тарбия берилади. Айтайлик, япон психолог-лари тарбияда 90 фоиз эркаш, 10 фоиз қаттиққўл бўлиш керак, деб ҳисоблашаркан. Ўзбек психологлари эса бу борада бутунлай бошқача фикр-да: тарбия жараёнида 60 фоиз мактов, 40 фоиз танбехга таянган маъқул.

Ширин Атахўжаева, Тош-



ЎЗИМГА ЎХШАСИН, ЎЗИМНИНГ БОЛАМ

ёхуд кичкинтойлар феъл-атворидаги ўжарликнинг қандай пайдо бўлиши хусусида

кент шахридаги 480-максус мактабгача таълим муассасаси дефектолог:

— Боладаги ўжарликка сабаб, баъзида ота-оналар уларни тушунмасдан ҳар хил мураккаб вазиятларни юзига келтиришади. Болалар гоҳида ўзларига айтилган сўзининг моҳиятини тушунмаслиги, англаб етмаслиги, гоҳи ўтганга ҳаддан ташқари берилиб кетиб, катталарнинг овозини эшитмай қолиши мумкин. Бундай вақтда болада ташқи таъсир ёки қўзғатувчига эътибор бериш қўбилишининг етишмаслиги, кўтаринки ёки тушкун кайфияти ҳалақат бериши мумкин. Баъзан бола ўз ўйларини, ички кечинмалари билан бандлиги сабабли ташқи таъсирларга жавоб беришда сусткашлик қиладди. Бу жараёнда психологик қўнунчиликларга риоя этмай қўлоқлик билан аралашиб қўймоғи, одобли болани ҳам дарров жаҳли тез, гап кўтара олмайдиган қилиб қўйиши мумкин. Демак, катталарнинг кўпол муомаласи туфайли болада қайсарлик бел-гилари илдиэ ота бошлайди. У ҳар қандай тақлиф, буйруқ, ҳаттоки илтимоси ҳам рад этади. Ўзига берилган саволларга бир маромда «Йўқ!», «Керак эмас!», «Билмайман», «Бермайман», деб жавоб қайтаради.

Катта ёшдагилар — ота-оналар, тарбиячилар бундай ҳолатда ўзларини оёсийишта туттиши, шариитга қараб бироз болага ён босиши, масалани очик қолдирмаслиги керак. Гарчанд шахс-лараро муносабатларда баъзи масалалар муаммолигига қолиш мақсадга мувофиқ бўлса-да, бола билан мулоқотда бундай усул ўзини кўп ҳам оқламайди. Яхшичи, асабийлашган болани дикқатийи бошқа нарсасига жалб қилиш, уни мушқул вазиятдан қалғитган маъқул.

Кузатишлардан маълумки, салбий муносабатлар боланинг

руқий дунёсига таъсир қилиб, ўзининг ҳаракатлари катталарга асло ёқмаётганини англайди, аммо бунинг сабабини тушун-майди. Шу боис ич-ичидан из-тиробга тушади. Бу ҳолатни Юнусобод туманидаги 51-оилавий поликлиника шифо-кори Юлдуз Абдиева шундай изоҳлайди:

— Организмининг физиоло-гик жиҳатдан тез суръатлар билан ўсиши натижасида бола шўх, серғайрат, тиниб-тинчи-мас, ҳамма нарсаси қизиқувчан бўлиб қолади. Баъзи ота-она-лар боласига қандайдир топши-риқни юклаб, натижаси билан қизиқмайди. Бундай вазиятга тушган бола катталар ўзига нис-батан ҳурматсизлик қилаётгани-ни англайди, мени писанд этишмайди, деган хулосага ке-лади. Ота-она болаларининг камчиликларини ҳар доим ҳам юзига айтаявериши шарт эмас. Бунинг натижасида болада кўрқув, ўзига нисбатан ишонч-сизлик, ҳавотир келиб чиқади. Катталар болалар шахсини ҳур-мат қилиши, унинг эҳтиёллари билан ҳисоблашиши, ҳис-туйғу-ларини бошқариш имконияти-ни ўрганиши керак. Болани се-виш ва унинг ёш хусусиятлари-ни ҳисобга олиш, қизиқишларига эътибор бериш ўжарлик-нинг олдини олишда муҳим шартдир.

Психологлар, ҳақиқатан ҳам, бош фарзанд масъулияти юқори эканини тасдиқлашган. Ота-она тўнғичини қандай тарбияласа, кейинчилари ҳам унга эргаша-ди. Кичиклар доим ота-аканинг ортидан боришга, улардек қийинишга ёки яхши ўқишга ин-тилишади.

Бола ижтимоий ҳаётга мос-лашиш даврида қонун-қонда-ларнинг 70 фоизини 5 ёшгача бўлган даврда эгаллар экан. Де-мак, унинг феъл-атворини шакллантиришда айнан шу дав-рга кўпроқ эътибор бериш ке-рак. Бола — мисоли навихол. Уни қанчалик тўғри ўстириб тар-бияласак, ёш ўрсурлардан ҳимоя қилсак, келажакда панд еб қол-маймиз.

Навбахор РАҲМОНОВА, тадқиқотчи

ҚАНДАЙ ЯШАЯПСАН, ТАЛАБА?

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетига қарашли 4-талабалар тураржойи кўркам ва саранжом. Ҳиббон ва кўча четларига бир текисда экилган гуллар нафақат шу ерда яшовчилар, балки йўловчиларнинг ҳам баҳри дилини очади. Атроф-муҳитнинг тозаллиги доимий диққат-эътиборда.

2013-yil — Obod turmush yili

— Талабалар билан ҳамжиҳатликда ободон-лаштириш ишларини олиб борамиз, — дейди ҳўжа-лик ишлари мудири Зари-фа Отабоева. — Бу мас-кизда ёшларнинг маъна-виятини бойитиб бориш, спорт билан шуғулланиш имконияти мавжуд. Мини-спорт зали туну кун тала-балар ихтиёрида. Замона-вий ускуналар билан таъ-минланган ушбу залда футбол, шахмат-шашка, чикарилган тураржой би-носи атрофига гул ва да-

рахтлар кўрк бағишлаб ту-рибди. Дарҳақиқат, инсон гў-залликка интилиб яшайди. Ҳўжа қилаётган маскани-мизда ёшларнинг маъна-виятини бойитиб бориш, спорт билан шуғулланиш имконияти мавжуд. Мини-спорт зали туну кун тала-балар ихтиёрида. Замона-вий ускуналар билан таъ-минланган ушбу залда футбол, шахмат-шашка, чикарилган тураржой би-носи атрофига гул ва да-

ҚИЗЛАР ТАРБИЯСИГА ЭЪТИБОР

Қиз бола учун билим эгаллаш баробарида ҳунарли бўлиш, меҳнатда чи-қиқиш ҳам сув ва ҳаводек зарур. Чилонзор туманидаги 173-мактабда бу борада олим билан борилаётган тарбиявий ишлар, тўғарақлар фаолияти билан қизиқдик. Болаларнинг синфларда сингилжонларимизга катталарга ҳурмат, тозалликка риоя қилиш, оналарни тартибга келтириш каби одоб-ахлоқ меъ-ёрлари сингдириб борила, юқори синфларда қизлар тарбияси бўйича қизимча машғулотлар ўтилади.

Шифокорлар, маҳалла фуқаролар йи-гинининг хотин-қизлар билан ишлаш ко-миссияси вакиллари тақлиф қилиниб, «Сабр-қаноатли бўлиш фазилати», «Қиз боланинг дўсти ким?», «Эпpli қиз — сеп-ли қиз», «Қиз боланинг касби — бахти», «Шахсий гигиена ва қизларни турмушга тайёрлаш» мавзуларида тадбир, суҳбат-лар уюштирилади. «Балли, қизлар!» кўрик-танловида фаол ва ҳаракатчан қиз-ларнинг билими, пазандалик ва чевар-лик маҳорати синовдан ўтказилади. Тўга-раклар эса бўлғуси оила бекаларини ўзбекиона урф-одатларга мос, миллийлик руҳида тарбиялашга хизмат қилмоқда.

— Мактабимизда «Ўрган-ўргат» тадбир-лар мажмуаси асосида юқори синф ўқувчи-қизлари қуйи синфларда таълим

олаётган сингилларига бириктирилиб, ўз билим ва ҳунарларини ўргатмоқда, — дей-ди мактаб психологи Махфуза Ахмедова. — «Тенгдош-тенгдошга» лойиҳасига му-вофиқ эса «Қиз боланинг уй тутуми», «По-кизалик» — соғлиқ гарови», «Шириин сўз — жон озиғи», «Миллий кадриятларимиз-ни улугʻлаймиз», «Кийинши маданияти» каби мавзуларда тренинглар ташкил қили-нади.

Қизлар мактабданоқ миллий кадрият-лар руҳида тарбияланиб, мустақил ҳаёт-га тайёрлаб борилиши оилалар мустаҳ-камлиги, турмуш ободлигига пойдевор вазифасини ўтайди.

Гулҳаё БОБОЖОНОВА, ЎзДХТУ талабаси

ЛИБОС — ИНСОН ЗИЙНАТИ

Кийинишига қараб одамнинг ички олами, тар-бияси ҳақида ҳам тасаввурга эга бўлиш мумкин. Бугун айрим ёшларнинг мода орқасидан қувиши, ўзига ярашмаган кийимларни кийиши катталар-ни ташвишлантirmoқда.

Яқинда таниш бир оила-нинг қизини бекатда учрат-дим. Кийиб олган кийимини кўриб, кўнчили олдида у би-лан сўрашмишам ҳам торти-дим. Отаси қаттиққўл эди, онаси қизини доимо назорат-да ушларди-ку! Қизи тушма-гурнинг бу қилигидан улар беҳабар, шекилли... Мени кўрди-ю, югуриб ёнимга кел-ди. Ҳамма бизга қараётгани-ни сезиб, уни четга тортидим. «Бу нима аҳвол?» дея сўра-дим. У оила бошладди:

— Опа, илтимос, уйдаги-лар билмасин. Нима қил-ай, дугоналарим шундай кийини-шади, улардан ортда қолиш-ни хошламайман...

Ўзимни жаҳлдан аранг бо-сиб, уйдан бундай аҳволда қандай чиққанини сурштир-дим.

— Дугонамникида кийим-ларимни алмаштириб ола-ман, — деди ўзини оқлаган-дек оҳангда.

Ҳайратим янада ошди. Ҳуд-ди суҳбатдошимдек кийиниб олган бир қиз бизга яқинлаш-ди. Билсам, улар дугона экан, кийимлари бир-бирига жуда ўхшаш. «Ковун қовундан ранг олади» деганлари шу-да. На-лотки, ота-оналар фарзанди-

нинг ким билан дўст бўлга-нига аҳамият беришмаса?! Ахир, улар ўртоқларидан ўнрақ олиб ўсади-ку! «Сен дўстингнинг қимлигини айт, мен сенга қимлигини айт-ман» деган мақол бежиз айтилганга. Агар яна бир марта шу аҳволда кўрсам,

Mulohaza

ота-онасини оғоҳ этишимни ўқтириб, қизлардан узоқлаш-дим.

Коллеж ва лицейлар ол-дидан ўтаётди, бир хил ли-босдаги қизларни кўриб кўз қувонади. Устозлар назорати туфайли қизлар нафақат кийиниш одобига, балки жа-моатчилик олдида ўзини ту-тишга ҳам ўргатишмоқда.

— Кийиниш маданиятига эришиш коллежимизда асо-сий масалалардан биридир. Махсус форма жорий этдик. Бу ўқувчини одоб доирасида сақлаб туради, оила бюджет-ига ҳам наф қелтиради, — дейди Самарқанд иқтисоди-ёт коллежининг хотин-қизлар кенгаши бошланғич ташкило-ти раиси Ж.Умарова. — Она-лар билан тез-тез учрашув

Жумагул СУВОНОВА Самарқанд вилояти

ТАЪЛИМ УЧУН ТЎЛОВЛАРГА СОЛИҚ ИМТИЁЗЛАРИ

«Обод турмуш йили»да жамиятимизнинг турли жабҳаларини ривожлантириш, халқимиз фаровонлигини таъминлашда, албатта, солиқлар муҳим роль ўйнайди. Демак, солиқларни ўз вақтида тўлаш ҳар бир кишининг фуқаролик бурчи. Юртимиз солиқ тизимида амалга оширилган ислохотлар самараси ўлароқ даромад солиғини тўлашда имтиёзлар белгиланган. Ҳўш, имтиёзлар қилмалар ва қай тартиб ва шартларда қўлланилади? Мазкур саволга жавоб топиш мақсадида Тошкент шахри Олмазор тумани давлат солиқ инспекциясининг фуқаролар даромадларини баённома орқали назорат қилиш шўъбаси бошлиғи Акмал ҚОСИМОВга мурожаат қилдик.

— 2010 йил 27 май куни Давлат солиқ қўмитасининг «Ўзбекистон Республикаси олий ўқув юртларида таълим олиш учун йўналтирилган маблағларга жисмоний шахслардан олинган даромад солиғи бўйича имтиёзни қўллаш тартиби тўғрисида»ги низоми қабул қилинди. Унга кўра, 2010 йил 1 январдан фуқароларнинг солиқ солинадиган иш ҳақи ва бошқа даромадларининг Ўзбекистон Республикаси олий ўқув юртларида таълим олишига, яъни ўзининг ўқиш ёшидан қатъи назар ёки йигирма олти ёшга тўлмаган фарзандларининг таълим олиши учун йўналтирилган суммаларига даромад солиғи олинмайди. Жисмоний шахсларга солиқ чегирмаси ўқиш учун тўлов қилинган ҳисобидан амалга

оширилганда тақдим этилади:

- ўз маблағлари;
- жисмоний шахсга тижорат банклари томонидан берилган таълим кредитлари;
- юридик шахслар томонидан жисмоний шахсларга қайтариш шарти билан берилган маблағлар (ссудалар).

Солиқ чегирмаси ўзининг ўқиши учун тўланганда жисмоний шахс — таълим олувчига, шунингдек, агар ўқиш учун тўлов таълим олувчи йигирма олти ёшга тўлгунча қадар амалга оширилган бўлса, ота-онасига берилади.

— Агар тўлов юридик шахслар томонидан амалга оширилган бўлса-чи?

— Юридик шахслар томонидан талабаларнинг таълим олиши учун Ўзбекистон Республикаси олий ўқув юрти би-

лан тўғридан-тўғри тузилган шартномалар бўйича пулли-контракт асосида ўтказиладиган, ушбу юридик шахснинг харажати бўлган маблағлар суммасига солиқ чегирмаси татбиқ этилмайди. Шунингдек, агар ҳисобот солиқ даврида солиқ чегирмасини тўлиқ қўллашнинг имкони бўлмаса (жами йиллик даромад суммаси таълим олиш учун ҳақиқатда амалга оширилган харажатлар суммасидан кам бўлса), унинг қолдиги кейинги солиқ даврларига кўчирилмайди.

— Солиқ чегирмаси қай тартибда қайтарилади?

— Жисмоний шахслар солиқ чегирмасини олиш учун иш берувчига даромадларини ўқиш учун тўловга, яъни кредитни қоплашга ўтказиш тўғрисидаги аризага қўйидаги ҳужжатларни илова қилган ҳолда тақдим этади:

— талаба билан Ўзбекистон Республикаси олий ўқув юрти ўртасида тўлов-шартнома асосида ўқитиш тўғрисида тузилган шартнома нусхаси;

— тижорат банки билан таълим кредитини олиш учун тузилган шартнома (шартномалар) нусхаси;

— таълим олувчининг паспорти ва туғилганлик тўғрисидаги гувоҳномаси нусхаси.

Ушбу ҳужжатларнинг тақдим этилиши жисмоний шахслардан олинган даро-

мад солиғини тўлов манбаида ушлаб қолмаслик учун асос бўлади.

Тўлов манбаида солиқ чегирмаси қўлланилганда жами йиллик даромад тўғрисидаги декларация тақдим этилиши талаб қилинмайди. Олий ўқув юртлари ва тижорат банклари томонидан маблағларни қайтариб бериш ушбу маблағлар олинган шахсларнинг ҳисобварақларига ўтказиб бериш орқали амалга оширилади.

Аввал ўтказилган пул маблағлари иш берувчининг ҳисоб рақамига қайтариб берилганда, тўлов манбаида имтиёзни қўллаган иш берувчи қайтариб берилган суммани жисмоний шахснинг солиқ солинадиган жами даромади таркибига кириштиришга Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексига белгиланган тартибда жисмоний шахслардан олинган даромад солиғини ушлаб қолиши лозим.

Ўзбекистон Республикаси олий ўқув юртларида ўқиш учун тўлов жисмоний шахс томонидан мустақил равишда (нақд пул ҳисобига, жисмоний шахсларнинг банклардаги омонат ва бошқа ҳисоб рақамларидан ёки пластик карталардан фойдаланган ҳолда) амалга оширилганда давлат солиқ зиммати органларига жисмоний шахснинг жами йиллик даро-

мади тўғрисидаги декларацияни топшириш йўли орқали солиқ чегирмаси берилиши мумкин. Бунда жисмоний шахс қуйидагиларни тақдим этади:

— талаба билан Ўзбекистон Республикаси олий ўқув юрти ўртасида тўлов-шартнома асосида ўқитиш тўғрисида тузилган шартнома нусхаси;

— тижорат банки билан таълим кредитини олиш учун тузилган шартнома нусхаси;

— Ўзбекистон Республикаси олий ўқув юртлари ҳисоб рақамига (таълим кредитини қоплаганда тижорат банки ҳисоб рақамига) пул маблағларини мустақил тўлаганлигини тасдиқловчи ҳужжатлар нусхаси;

— паспорт нусхаси (солиқ имтиёзи таълим олувчининг туғилганлик тўғрисидаги гувоҳномаси нусхаси).

26 ёшга бўлган таълим олувчининг ўқиши учун тўлов амалга оширилганда жами йиллик даромади тўғрисида декларацияни тақдим этувчи жисмоний шахс томонидан солиқ чегирмасини олиш ҳуқуқига эга бошқа жисмоний шахсларнинг паспорт ва СТИР нусхаларини ҳам топширилади.

Н.ҚОСИМОВА
суҳбатлашди.

Яқин-яқингача бизнес, акция, дивидент, валюта, инфляция, биржа, брокер каби иқтисодий тушунчалар кўпчиликнинг қулоғига эриш туюларди. Ҳозир бу атамалар ҳаётимизга сингиб кетди. Мисол учун, «реклама» сўзини олайлик. Иқтисодиёт фани ўқитувчилари бу тушунчани ўқувчиларга етказиб, реклама олдин ҳам Шарқда мавжуд бўлганми, деган ҳақли саволга дуч келамиз. Бу ўринда «реклама» сўзи «бақирмоқ, қичқирмоқ» маъноларини англатишини билган ўқитувчи ўтмишда бозорларимиздаги сотувчиларнинг харидор чорловчи ҳайқириқларини ёдга олиб, бизнинг ҳудудларимизда ҳам рекламанинг илк кўринишлари мавжуд бўлганини тушунтириб бера олади.

БАРЧАГА БИРДЕК МУҲИМ

Хориждан кириб келган атамалар мазмунини тушуниш, унинг маъносини чуқур англаб етиш бугунги кунда катта аҳамият касб этади. Бу ўринда Президентимизнинг 2012 йил 10 декабрдаги «Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори айтиш мумкин.

Иқтисодиёт фани ўқитувчиларининг аксарияти баъзи иқтисодий терминларнинг маъноларини ўқувчиларга тўри етказиш маъносида лугатлардан фойдаланади. Бироқ айрим сўзлар мавжудки, таржима-сида маълум бир камчиликларга йўл қўйилганини сезиш мумкин. Демак, хорижий атамалар маъносини изоҳлашда тилшунос олимлар билан иқтисод фанлари мутахассислари ҳамкорлигига алоҳида эътибор қаратиш лозим. Бундай лугатларни тузишда ривожланган давлатлар таърибасидан фойдаланган ҳолда, юртимизга хос шарқона хусусиятлар ва умрбоқий қадриятларимиздан келиб чиқиб, изоҳларнинг ҳаётига яқин бўлишига эътибор бериш, лугатлар сонини кўпайтириш ва баъзи ўринларда дарслик ўқув қўлланмасида мавзуга доир лугат-

ларни кўпроқ бериб бориш зарур. Ўқувчиларга атамалар моҳиятини тушунтириб бериш, кундалик турмушда тўғри қўллаш олишга кўмаклашиш учун иқтисодиёт фани ўқитувчилари ҳам чет тилидан хабардор бўлса, нур устига нур. Сўзининг асл таржимасида ҳақиқий тарихий қиёфаси намойён бўлади. Қолаверса, ўқувчи ва талабаларнинг ҳам чет тиллардан муайян даражада хабардорлиги ҳар ўқитувчи бераётган маълумотни осон қабул қилиш учун икки томонга талайгина қулайликлар яратди.

Юртимиз таълим тизимида чет тилларни 1-синфдан бошлаб ўқитишнинг йўлга қўйилганлиги, хорижий тиллар ўқитувчилари томонидан бошқа фан ўқитувчилари учун дарс машғулотида ташкил этилаётгани фақатгина чет тилида сўзлашни ўргатиб қолмай, балки иқтисодиёт, ҳуқуқшунослик, тарих, физика, кимё, биология каби фанларни ўрганиш ва ўқитишда ҳам алоҳида аҳамият касб этади. Демак, тилни билиш барча учун бирдек муҳим омилдир.

Хилола УМУРҚУЛОВА,
Бешарик кишлоқ ҳўжалиги касб-хунара коллежи ўқитувчиси

ТИЛ БИЛГАН – ЭЛ БИЛАДИ

Наманган давлат университетиде ёшларга чет тилларни ўргатиш борасида бой тажриба тўплаган. Айни пайтда хорижий тиллар кафедраларида ўнлаб юқори малакали мутахассислар 600га яқин талабаларга инглиз, немис, француз тилларидан пухта сабоқ бermoқда. Хоналарда барча қулайликлар яратилиб, замонавий жиҳозлар билан таъминланди. Интернетга уланган, илмий-оммабоп, адабий-бадий адабиётлар жамланган ахборот-ресурс марказлари ҳам талабалар ихтиёрида. Хусусан, бизнинг кафедрага қарашли АРМнинг ўзидан 14 мингдан зиёд турли жанрдаги китоблар жой олган бўлиб, ўғил-қизлар билимларини мустаҳкамлаш, дунёқарашини кенгайтиришга хизмат қилмоқда.

Кафедраимиз Германиянинг Ўзбекистондаги элчихонаси орқали мазкур мамлакат зиёлилари билан илмий-амалий ҳамкорлик ўрнатган. 2012 йилнинг ёзида Магдебург Стендаль университети ҳамда Дрезден техника ва иқтисодиёт олий ўқув юртлари билан ўзаро ҳамкорлик тўғрисида меморандум имзоланди. Ўтган йилнинг сентябрийда Магдебург Стендаль университети профессор-ўқитувчилари университетимизга ташриф буюрди. Улар иштирокида конференция ўтказилиб, дўстона алоқаларни янада мустаҳкамлаш юзасидан батафсил кенгашилди. Қувонарлиси, талабаларимизнинг чет тилларда раво сўзлашиши хорижлик меҳмонларга ҳам маъқул келди. Улар юртимизда амалга оширилаётган кенг қўламдаги эзгу ишлардан, хусусан, таълим тизимидаги ислохотлардан ҳайратда эканликларини эътироф этишди.

Бугун мамлакатимизда чет тилларни илғор технологиялар асосида ўргатиш, ноъзанавий услублардан унумли фойдаланиш талаб қилинмоқда. Ўқув юртимизда ҳам таълим жараёнига ижодий ёндашиш, дарсларни ноъзанавий тарзда ташкил этишга интилаяёмиз. Машғулотлар аудиовизуал қурilmалар ёрдамида, интерфаол услубларда кичик гуруҳларга бўлиб ўтказилмоқда. Талабанинг хорижий тилини тушуниши ва сўзларни таржима қилишдан ташқари эркин мулоқотга кириша

олиши энг асосий вазифа қилиб қўйилди. Таълим тизимида фойдаланилаётган энг илғор услублар бўйича ўқув қўлланмалар тайёрлаган, хорижий давлатларда билим ва малакасини ошириб қайтган устозларимиз кўп. Айни пайтда улар республика миқёсида ташкил этилаётган семинар-тренингларда ҳам фаол иштирок этиб келишмоқда.

Иқтидорли ёшларни аниқлаш ва улар билан чуқурроқ шугулланиш мақсадида университетимизда умумтаълим мактаблари ҳамда академик лицейлар ўқувчилари иштирокида махсус курслар ташкил этилди. Бу ишга энг тажрибали ўқитувчиларимиз жалб қилинди. Машғулотлар қизиқарли ва самарали бўлиши учун профессор-ўқитувчилар дарсларни бутунлай янгича услубда, ўйин тарзида олиб боришмоқда. Ўқувчининг ҳар бир ютуғи ўзига хос совринлар билан алоҳида рағбатлантириб турилади.

Зоҳиджон СОДИҚОВ,
НамДУнинг «Немис ва француз тиллари» кафедраси мудири, филология фанлари номзоди, доцент,
Ҳакимжон ТУРДИЕВ,
шу университетнинг етакчи ўқитувчиси

ЖАБР

АРМОН

Бизда инсонийлик низолатда эъзозланади. Бировга ногаҳон озор бериб қўйишдан ўзимизни тийишга уринамиз. Кимнингдир билиб-билмай кўнглини огритиб қўйсақ, дилимиз хира тортади, ишимизнинг баракаси учгандек бўлади, гўё. Ҳаловатимизни йўқотиб қўямиз. Муносабатларро ўзни ўйлаб, ўзига жабр этмоқдек жавоби муқаррар амал борки, бундай қусурдан тийилмоқ низолатда зарурлиги ҳадиси шарифлар, донишмандларимизнинг битикларида кўп бора такрорланган. Феълу атворида бундайин иллат сингишиб кетган кимсани худбин дейдилар. Ундан нарироқ юришга уринадилар. Бугун биз қаламга олмақчи бўлган мавзу худбинлиги боис кимгадир, қай тарафдадир жабр кўрсатиш хусусида эмас, ақсинча, ўзни ўтиб, билиб-билмайин ўзига-да, ақилларига-да жабр қилиб қўйиш ҳақиқатидир.

Келинг, муҳтарам муштарий, қуйидаги воқеаларни ўқиб, қиссадан ҳиссини ўзингиз чиқаринг.

ҲАҚИҚАТНИНГ ТИҒИ

Зарина опа кетма-кет икки ўғил кўрди. Қишлоқчилик, оилада саккиз нафар опа-сингил, ака-укалар бирдек улғайишгани учунми, у институтни тугатиб, «Илмий иш қиламан...» деган орзусидан чекинишга мажбур бўлди. Дипломни қўлига олгач, уйларига яқинидаги мактабга ишга кирди. Тиниб-тинчимас аёл директорга ялиниб-ёлвориб энг кўп дарс соатларини зиммасига олар, дам олиш кунлари ҳовлилари этакидида богда ишларди. Лоф демасангиз, йилнинг тўрт фаслида ҳам унинг қўлидан кетмон тушмас...

Худди ана шундай куюн-чаклик билан фарзанд тарбиясидек вазифани ҳам адо этарди. Йиллар ўтиб ўғилларининг ҳам бўйи чўзилиб қолди. Аммо Зарина опа уларнинг бирор юмушни адо этишларига изн бермас, кўчага чиқишлари билан «Китобингни қўлингга ол, чарчасанг ушлаб, очиксанг овқатлан...» деган талабларни такрорлашдан эринмасди. Вақт ўтган сайин рўзгорнинг юки ҳам оғирлаша борди. Зарина опа энди топганини йиғишга тушди. Эрининг ҳай-ҳайлашига ҳам қулоқ тутмас, бозор-учар қилиш масаласида ҳеч кимга ихтиёрни бергиси келмасди. «Сиз арзон қолиб, қимматига югурасиз, маошингизнинг баракасини учирманг...» дея жаврашларидан безиган эри охири уйга сўппайиб кириб келишга одатланиб ҳам

кетди. Онасининг орзусини ушлатириш учун «китобдан бош кўтармаган» йигитлар эса қишлоқда яшаб на мол-қолга қарашни билар, на кўчат экиб, томоғкага сув очишга ўқуви келарди. Вақт аталмиш учкур от олиб бораркан, улар вояга етганини биров билиб, биров билмай ҳам қолди. Зарина опа эса ҳамон ўша-ўша. Мактабдан қайтаётиб албатта бозор оралайди. Йўл-йўлакай ўқувчиларими, маҳалладошларими дуч келиб қолса яхши, юки енгиллашади. Йўқса, елкалари узилгудек бўлиб, дарвозасини зўрға қоқад.

Ўтган йили опа кўш келин туширди. Тўнғичининг иши шаҳарда бўлгани учун кўп ўтмай қўчиб кетишди. Кенжа-тойи эса бағрида. Аммо ҳамон икки рўзгорнинг хазинабони ўзи. Кимга нима керак бўлса дўконга югуришдан чарчамайди. Тўғри, кейинги йилларда баздан оёқлари шишиб, азоб берадиган бўлган, лекин йиқилиб қолса ҳам ҳамённи ҳеч кимга ишонмайди. Унинг бу тутумига яқинлари эътироз билдирса, бир силтаб ташлар, сира билганидан қолмасди. Бирок...

Катта ўғлидан хабар олишга борган опа келини билан ўғлининг тортишаётгани устидан чиқди-ю, ҳафсаласи пир бўлганча жойида ўтириб қолди:

— Ахир ҳаммамиз яхши маош олсак-у, дўкондаги энг

сифати паст маҳсулотларни истеъмол қилсак. Ундаям онангиз келса, бозорлик бор, йўқса ўтирамыз. Кир иладиган ипимиз узилганига уч ҳафта бўлди, боғлаб беришга ўқувингиз йўқ. Битта мих қоқишга тўғри келса укаларимга ялинаман, — дея ҳиқиллаб йиғларди келини. — Ойи-жон эртага ярамай қолса, уйдаги эркаклар бажарадиган ишлар менга қоладими?.. Ахир, у киши ўзларига ҳам, бизга ҳам жабр қилаяптилар-ку!? Ётиб қолсалар, ўзларига ҳам, бизга ҳам азоб эканини кимдир айтиши керак-ку!

Бошидан бир челақ муздек сув қўйилган мисол вужудига совуқ тер югурган Зарина опа келинининг эътирозларига ўғлининг қизариб, ҳеч сўз дея олмай бир бурчакла ўтирганини кўз олдида келтирди-ю, юраги янаям увишиб кетди. Бу аччиқ ҳақиқатни ҳозиргача тан олмаганидан чунонам афсус чека бошладики, ортга йўл йўқлиги бу изтиробни янаям кучайтирарди. Ҳа-я, у кунни кенжа келини ҳам нималардандир норизо бўлиб, ўғлига аччиқ қилаётганини сезиб қолганди. У шуларни ҳаёлидан ўтказаркан, бармоқларидидаги набираларига аталган тилло узуклари негадир гагини келтириб, юрагини сиқа бошлади.

Ruhیات olami

... Саидага бугун онаизорининг жойи ҳар доимгидан ҳам билиниб кетди. Қудалари кириб келганда кучоқ очиб қутиб оладиган, уйининг тўрида ўтириб «муборак бўлсин»ларни қабул қилиб, дуога қўл очиб тургувчига зор бўлди. Сингиллари атрофида пилдираб юришди, лекин онаси бўлганида бунчалар довидрамас, бағри тўлибгина қизини узатган бўларди. У тўйхонага ясан-тусан қилиб кириб келаётган онахонларни кўрганида чунонам меҳрибонгинасини кўмсадики, «Ҳаёт бўлганида эндигина сочларига оқ орамилми...» деган армондан киприкларидида ёш аланарди.

Базм тутаб уйига қайтаркан,

яна онаизорининг нимтабассум қилганча жилмайиб турган чехраси кўз олдида нари кетмади: ёдида, болалигида уни «Онам қачон ётиб, қачон тураркан?» деган савол қийнар, меҳрибонгинаси оёғини узатиб дам олганини сира кўрмасди. Муштирап аёл аввалига «Болаларини ўқисин» дея тиришиб-тирмашди. Кейин уйли-жойли бўлсин, деди. Хуллас, фарзандларининг отасиз ўқисик кўнгилларини моддий тўқисликлар эъзизига тўлдириб бўлади, деган фикр уни бир зум ором олмай меҳнат қилишга ундайверди.

Тўнғич ўғли гарчанд эътироз билдирса-да, дангиллама тўй қилди. Кўплан кам бўлмасин, дея қатор машиналарда келин-куёвни шаҳар айлантирди. Шу Саидани узатаётганида хорижнинг

мебелларини харид қилман дея тунлари кимларнингдир тикиш-би-чишларини қилиб чиққани, тонг маҳали ёстиққа суянганча пинакка кетганлари манзараси болаларининг нигоҳида қотиб қолгандир, эҳтимол. Аммо, афсуски, дилпорагина қизининг чимилдиғи йиғилмай онаизорга қандайдир бедаво дард илашди-ю, олди-кетди... Унда бу хасталик аломатлари аллақачон аён бўла бошлаганини бўзлаб қолган болажонлари қўни-қўшнларнинг шивир-шивирларидан эшитиб, бир армонларига минг армон қўшилди.

Жабр Саидага бўлди. Эрига яхши кўриниб, ёмон кўриниб икки синглисини оёққа турғазгунча эзилиб кетди. Ҳатто рўзгорининг бузилиб кетишига ҳам бир баҳа қолди. Акаси янгасидан ўтиб ҳеч сўз дея олмаганидан неки машаққат бўлса елка тутатута кейинги пайтларда тез-тез юраги хуруж қилиб қолдиган бўлди...

... Саида шу ҳаёллар гирдобидида машина дарвоза қаршисига келиб тўхтаганини сезмай ҳам қолди. Мажолсизгина меҳмонхона томон бурилиб, чироқни ёқаркан, уйини тўлдириб турган мебеллар қўзига шунчалар совуқ, ёмон кўриниб кетдики, алампдан ўзини диванга отганча ҳўнграб йиғлаб юборди. Унга бу жонсиз, забонсиз жиҳозлар эмас, ёш жонига жабр қилиб кетган онаизорининг дийдори, ёнгинасида омон-омон кунларни кўриб яшагани жуда-жуда қимматли эдида, ахир!!

ОТА ЎГИТИНИ ҲЕЧ КИМ БЕРОЛМАС!

Солиҳ аканинг қўлида гулдай ҳунари бор эди. Дангиллама бўлмаса-да, ҳовли-жойи бор, рўзгорнинг корига машинаси юриб турарди. Аммо яқин бир танишининг хорижга кетиб, ойига фалон доллар жўнатаётганини эшитди-ю, ҳаловатини йўқотди.

— Отаси, ҳеч кимдан кам яшаётганимиз йўқ. Болаларингизни мен урдамай олмайман. Ўғлингиз улғайиб қолди. Бошида турганингиз яхши... — дея хотинининг зорла-нишларига қарамай, ундан-бундан тўрт-беш сўм қарз олган бўлди-да, йўл ҳозирлигига тушиб қолди.

— Ҳозир одамлар фалон русумдаги машина минаяпти, фалондай уй кураятти... — дерди у қизларининг нийманибгина ёлвориларига жавобан. — Менинг ёлғизгина ўғлим бошқаларга ҳавас билан қараб юрадими?

Албатта, хорижда ҳам пулни сочиб қўйиб-димми?! Солиҳ ака аввалига анча пайт зўрға кунини ўтказиб юрди. Амал-тақал қилиб орттирганидан аранг қарзларига узатди. Шу тариқа икки-уч йил «шув» ётиб ўтди-кетди. Бу орада оиланинг эркактойи бўлган ўғил

бир айланиб хонадоннинг «эркаги»га айланиб қолди-ю, уйда сўзини ўтказишга урина бошлади. Онасининг ҳай-ҳайлашига қарамай, отасининг эски машинасини ҳайдаб вақт-бевақт чиқиб кетадиган олат чиқарди. «Саёқ юрган таёқ ейди» деганларидек, ўзига ўхшаган такасалтанлар билан ошно тутинди. Солиҳ акадан пул кела бошлагани хабарини топгандан сўнг эса, онасининг ихтиёрига қарамай «дўст»лари билан «базму жамшид»лар уюштирадиган хотамтойга айланди. «Кўза кунда эмас, кунда синди», деганларидек, унинг маст ҳолатда автоҳалокатга учраши, қарангки, Солиҳ аканинг олис юртдан — қурилиши битмаган бино томидан тушиб кетиб, ҳассатаёқда қишлоққа кириб келган кунларига тўғри келди.

«Кимни деб, кимга жабр қилдим-а? — дея ўзини сўроққа тутарди у тўшакка михланиб ётган ўғлининг бошида тунларни бедор ўтказаркан. — Нега боламга менинг пулим эмас, беражак ўғитларим, оталик тарбияси муҳимроқ эканини олдинроқ англамадим...».

Азиз газетхон, биз рўй берган воқеалар қандай бўлса, шундайинча қогоза кўчирдик. Ўқиб кўнглингиз чигиринидаг ўтказасиз, дея умид қиламиз. Яна бир гап, фарзандлар камалога етганда, айниқса, ота-онасини йўқотиб қўйганларидан сўнг, меҳрибонгиналари қандай ҳаёт кечиргани хусусида кўп ўйлар, олис-яқин хотиралар жуйишга кела бошларкан. Мавзуга нуқта қўйишдан олдин бир олима опамизнинг давраларда кўп бора такрорлаб юрадиган ушбу гапларини баён эта қолай: «Ота-онам биз учун жуда кўп нарсани қилиб кетишган. Лекин менга фақат бир нарсани тасалли беради: улар ўзлари учун ҳам яшай олишди. Кексайганлариди ҳам бардам эдилар. Дам олиш уйларига, санъат саройларига боришарди. Давраларининг тўрида савлат тўкиб ўтиришганини эсласам: «Раҳмат азизларим, азар шу бхтиёр кунларингизни бизга кўрсатиб, яйраб-яшнаб давру давронлар сурганларингизни хотирамизда қолдирмаганингизда бизга бугун армон, аламлар қоларди...» дея ҳаётга жўшқин нигоҳ билан қарашга уринаман...» Ҳа, азизларим, ҳалқимиз орасида инсон бирламчи ва-зифалар қилиб, ўпкинчи дунё ҳавасларига эътиша бошласа, энг аввало, яқинларига жабр-ситам келтиради, деган гап юради. Барчамизни ана шундай азоблардан асрасин!

Ойбуви ОЧИЛОВА

Ахборот технологиялари асрининг ўзига хослиги компьютер тармоқларининг ривожини билан белгиланади. Бунда нафақат глобал миқёсдаги, балки турли йўналишда фаолият олиб борувчи кичик компьютер тармоқлари ҳам муносиб ўрин тутаяди. Аслида ахборотнинг қимматбаҳо товарга айланишида унинг айланма ҳаракатини таъминлаётган тармоқларнинг ўрни катта. «Oadminblog.ru» электрон манзилида келтирилишича, компьютер тармоқларининг икки тури бор. Биринчиси, ҳар кунни эши-тавериб, қулоқларимизга ўрнашиб қолган Интернет бўлса, иккинчиси бирор компания миқёсда фойдаланилувчи Интранетдир. Қуйида биз шу икки тармоқни солиштириб, фарқли ва ўхшаш жиҳатларини аниқлаштирамиз. Ўйлаймизки, ушбу маълумотлар информатика сабоқларини қизиқарли ўқишда асқотади.

ГЛОБАЛ ТАРМОҚКА ЗАРУРИЯТ ҚОЛМАЙДИ

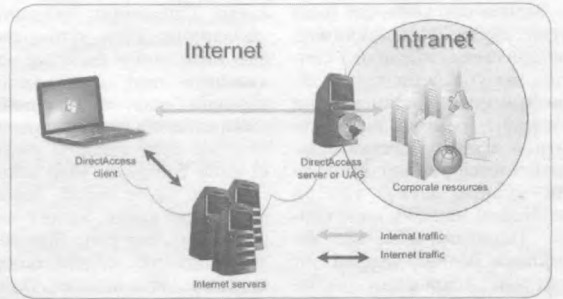
Интернетнинг глобал миқёсдаги фаолиятини кўз олдимизга келтириш мураккаб иш. Шунинг учун аввал унча катта бўлмаган компьютер тармоғини тасаввур қилинг. Бу тармоқ шаҳардаги бирор ташкилот ёки соҳага тегишли бўлсин. Кейин уни ўзига ўхшаган локал тармоқ шаклида бўлган бошқа тармоқлар билан улаш керак. Навбатдаги қadamда яна бир неча тармоқларни бирлаштириб,

имкониятларининг ўзи етарли бўлади.

ТУЗИЛИШ БИР ХИЛ, ФАРҚ ЭСА МИҚЁСДА

Интранетларнинг қурилиши Интернетникига ўхшаши. Иккаласида ҳам мижоз-сервер тузилиши қўлланилади. Интернет ва кичик интранет асосан қўламини билан фарқланади. Миллиардлаб компьютерларнинг бир-бири билан ўзаро ахборот алмашишида воситачи бўлаётган Интернет конструкцияси жуда мураккаб. Дунёдаги барча ком-

пютерларнинг улашиши учун зарур бўлган тармоқларнинг миқдори ҳамда уларнинг боғланиши учун зарур бўлган бир йўналишга солувчиларнинг ишлаш кетма-кетлигини тушунириш ва сонини ҳисоблаб чиқиш қийин. Интранет эса битта ташкилотдаги компьютерлар сони билан чегараланган. Бу борада ҳисоб-китобла ҳам муаммо бўлмайди. Унинг бошқарилиши ҳам осон ва қулай. Шунингдек, "улкан" ва "ушқоқ" тармоқларнинг асосий фарқларидан бири серверларнинг бошқарилиши билан ҳам белгиланади.



ИНТЕРНЕТ ВА ИНТРАНЕТ

уларнинг фарқи нимада?

ИНТРАНЕТ — ARPANETGA ҚАЙТИШМИ?

Тармоқларнинг ҳар иккаласи компьютер гуруҳлари ёки шахсий компьютерлар ўртасидаги ресурс ва ахборотларни алмашишга имкон беради. Илк тармоқ ARPANETдаги дастурий тўплам ва аппарат таъминоти тақомиллашган шаклда глобал тармоқ яратилишига имкон берди. Биз билган Интернет бу ягона стандарт асосида фаолият кўрсатувчи жаҳон глобал компьютер тармоғидир. Унга уланган барча компьютерларнинг ўзаро маълумот алмашиши учун имконият яратиб берилади. Компьютер орқали Интернетнинг ҳар бир мижози бошқа шахар ёки мамлакатга ахборот узатиши мумкин. Масалан, уйда ўтириб хориждаги бирор нуфузли кутубхона каталогини кўриб чиқиш, интернет-банкнинг хизмати орқали турли тўлов ва ҳисоб-китоб ишларини амалга ошириш, он-лайн конференцияларда иштирок этиш ва ҳатто касалликларга ташхис қўйилишини таъминлаш мумкинлиги эндиликда ҳеч кимни ҳайратлантирмай қўйди.

Бир неча юз миллионлаб компьютерларни ягона ахборотлашган муҳитга бириктириш имконини яратиб бераётган XX асрнинг буюк кашфиётининг яна бир кичикроқ шакли мавжуд бўлиб, у Интранет деб аталади. Юқорида бежиз глобал тармоқнинг пайдо бўлиши тарихидан сўз очмадик. Қизиқarli жиҳати, ARPANET бир соҳа доирасида ахборот алмашишга хизмат қилган бўлса, Интранет ҳам ана шундай кичик доирани ўзида қамраб олади. Аммо Интранетнинг имкониятлари кенглиги сабаб уни ARPANETга солиштириб бўлмайди.

Интранет (ёки интратармоқ) шахсий компьютерларни ёки маълум миқдордаги

компьютер тармоқларини бирлаштирувчи хусусий тармоқдир. "Википедия" электрон қомусида таърифланишича, Интранет фирма ёки корхонанинг ички алоҳида хусусий тармоғидир. Яъни, Интранет кичик шаклдаги интернетдир. Интранет расмий жиҳатдан корпоратив мақсадда интернет каналларидан фойдаланишни ўзида мумжасам этади. Мазкур атамаша ташкилотнинг ички веб-сайти маъносини англатади, дейилади баъзи манбаларда. Умумлаштириб айтсак, Интранет, бу — интернет технологияси, дастурий таъминоти ва протоколлари асосида ташкил этилган ҳамда маълумотлар базаси ва электрон маълумотлар билан жамоавий равишда ишлаш имконини берувчи корхона ёки концерн миқёсда ягона ахборотлашган муҳитни ташкил этувчи компьютер тармоғидир. Ундан бор-йўғи бир компания, зарур бўлган ҳолларда эса унинг бир неча ҳамкорлари фойдаланиши мумкин. Интранетда ахборотларнинг берилиши Интернет протоколлари орқали амалга оширилади, масалан, HTTP ва компания ахборотлари узатиладиган бошқа протоколлар киритилиши мумкин. Бундай тармоқлар компания ичидаги коммуникацияни таъминлайди. Айни кунда ихтисослашган интратармоқлар муваффақиятли бизнеснинг зарур шартларидан бири ҳисобланади. Шунингдек, "интернетчарлар" катта ҳажмдаги ахборотларнинг узатилишида тезкорликка эришишга ҳам хизмат қилади.

Интранет атамаси илк бор 1995 йил 24 апрелда нашр этилган «Digital News & Review» журналидаги Стивен Лотоннинг «Intranets fuel growth of Internet access tools» мақоласида келтирилган. Аслида эса Интернетнинг алоҳида версияси интранет веб-сайтлар шаклида 1990-1991 йиллардаёқ ташкилотларда қўлланилган эди.

миллий тармоқ ҳосил қилинади. Иш ниятида эса дунёдаги миллий тармоқларнинг барчасини бирлаштириб Интернетга эга бўламиз. Демак, Интернет — маҳаллий (локал) компьютер тармоқларини бирлаштирувчи ахборотлашган тизим бўлиб, ўзининг алоҳида ахборот майдонида эга бўлган виртуал тўпламдан ташкил топади. Зеро, Интернет тармоғининг асосий ячeyкалари бу шахсий компьютерлар ва уларни ўзаро боғловчи локал тармоқлардир. Маълумки, Интернет сўзи «тармоқлараро» деган маънони англатади. Бошқача айтадиган бўлсак, қўллаб бир-бирига уланган интранетлардан Интернет яратилади.

Ўйлаб қаралса, фақат компания миқёсдаги ҳужжат айланмасини таъминлаш учун "бош" глобал тармоқнинг овора қилиш шартми? Ишимиз бошланишида соҳа миқёсдаги кичикроқ тармоқ билан чегараланса бўлмайди-ми? Интранет мана шундай фикр ва муносабатлардан пайдо бўлган. Демак, Интранет ва Интернетнинг асосий фарқи биринчисида юзлаб компьютерлар бўлса, иккинчисида миллиарддан зиёд компьютерлар бир-бирига уланган, "ўргимчак тўри" бутун дунёга ёйилади.

Интернет ўзаро маълумот алмашиш, виртуал мулоқот қилиш имконини яратиб берувчи «ахборотлашган магистрал» вазифасини ўтайди. Глобал тармоқ "омбор" сифатида маълумотлар базаси мажмуасида дунё билимларини сақлайди, тарқатади. Бундан ташқари, интернет бутунги кунда дунё бозорини ўрганишда, маркетинг ишларини ташкил этишда замонавий бизнеснинг энг муҳим воситаларидан бирига айланиб бормоқда. Аммо баъзи вазифаларни глобал миқёсда эмас, кичикроқ доирада, айтиллик, бирор ташкилот миқёсда бажариш керак. Бунинг учун кичик тармоқ — интранет

компьютерларнинг улашиши учун зарур бўлган тармоқларнинг миқдори ҳамда уларнинг боғланиши учун зарур бўлган бир йўналишга солувчиларнинг ишлаш кетма-кетлигини тушунириш ва сонини ҳисоблаб чиқиш қийин. Интранет эса битта ташкилотдаги компьютерлар сони билан чегараланган. Бу борада ҳисоб-китобла ҳам муаммо бўлмайди. Унинг бошқарилиши ҳам осон ва қулай. Шунингдек, "улкан" ва "ушқоқ" тармоқларнинг асосий фарқларидан бири серверларнинг бошқарилиши билан ҳам белгиланади.

Интернет ва Интранет мақсадлари ҳам фаолият қўламини монанд. Глобал тармоқ бутун дунё миқёсда ахборот алмашишга йўл очади. Корпоратив тармоқ битта ташкилот доирасида бўлиб, корпоратив виртуал майдонда асосан ўша компания учун муҳим бўлган ҳамкор ва рақибларнинг рўйхати, буюртмачилар ҳақидаги ахборотлар айланмаси таъминланади. Интранет оддий фойдаланувчилар учун ёпиқ. Бир ёки бир неча серверлардан ташкил этилган тармоқ мижози ундаги электрон маълумотлар базаси ва файллардан фойдаланиш учун уларнинг қайси серверда қандай ном билан сақланганини, уларга кириш усул ҳамда шартларини билиши зарур. Масалан, кўпчилик ҳолатларда унинг фойдаланувчилари махсус паролдан фойдаланишди. Интернетда эса бундай ноқулайликларнинг олди олинган бўлиб, асосий қулайлиги барча учун очикқилидир. "Улкан" тармоқнинг фойдаланувчиси унга кириш учун қандайдир маълумотларни билиши шарт эмас.

infomator.ru сайтида берилган маълумотга қўра, Интранет тузилиши жиҳатидан VPN-технологиясига асосланган. Интранетда глобал тармоқ протоколлари, мижоз-сервер тузилиши ва бошқа хусусиятлар мавжуд. Масалан, веб-хизмат — HTTP, электрон

тани таъминлашга VoIP серверлари зарур. Уларнинг барчаси бир бутунликда интранетни ҳосил қилади. Мазкур технологиялар хоҳ катта, хоҳ кичик доирада бўлсин, корпоратив ахборот тизимида маълумот ва янгиликлар айланишини таъминлайверади.

Интранетнинг қўллаб қулайликларни тақдим этаётгани замон билан ҳамнафас фаолият олиб бораётган корхона ва фирмаларнинг қизиқишига сабаб бўлмоқда. У ҳамкорликда бирор лойиҳа доирасида олиб борилаётган иш унумини оширади, ахборот олишни осонлаштиради, тармоқни истганча ташкил этиш имконини беради. Аммо Интранет ундан фойдаланувчиларнинг глобал тармоққа киришини таъминлаш мажбуриятини олмаган. Интернетга кириш учун Интранет мижози яна қўшимча воситалардан фойдаланиши керак. Бироқ бундай ҳолатларда интранетдан хакерларнинг бемалол ўз мақсади йўлида фойдаланиши мумкинлиги эса унинг асосий камчиликларидан биридир.

Ахборий жамиятда ҳар бир соҳадаги фирма ва компанияларда доимий ахборот айланмаси қўлайиб бормоқда. Электрон хабарлар курьер — хат ташувчини ҳам, телефакс — ҳам сиқиб чиқармоқда. Айни кунда Фарб давлатларидаги фирмаларда вақтни тежаш, ҳамкорликни кучайтириш, қозғос сарфи учун харажатларни тежаш мақсадида интранетдан кенг фойдаланилмоқда. Интернетдан кичик, Интранетдан катта шаклдаги янги тармоқ — Экстранетларнинг пайдо бўлаётгани эса инсониятни "нет"лар оламидаги ажабтовур ўзгаришлар сари бошламоқда. Кўриниб турганидек, эндиликда ягона тармоқ ҳисобланган Интернет билан бирга ундан ҳамми жиҳатдан фарқланувчи "укалари" Интранет ва Экстранетлар ҳам ахборот оламига жалал кириб бормоқда.

Санобар ЖУМАНОВА

МУСИҚА ХОТИРАНИ МУСТАҲКАМЛАЙДИ

Ширин уйкуга кетган вақтда миёда хотирани мустаҳкамлаш жараёни кечади. Тюбинген университети (Германия) изланувчилари ушбу жараёнда миёда секинлик билан таралувчи тўлқинларга мос ритмдаги мусиқани тинглаш хотирани мустаҳкамлашга ёрдам беришини аниқлашди.

Олимларнинг «Neuron» журналида чоп этилган мақоласида келтирилишича, тажрибаларда 11 киши иштирок этган.

Уларга уйку олдида шёър ёдлатилиб, уйғонгандан сўнг уни такрор айтиш талаб этилди. Уйку вақтида миёда тебранишлари ташқаридан эшитилаётган ритмга ҳамроҳанг келса, хотиранинг мустаҳкамлалиши кузатилади. Уйкудан сўнг мусиқа тинглаган иштирокчилар бошқаларга қараганда шёърни яхшироқ эслаб қолишган. Бундай мусиқалар тебранишлар амплитудаси ва узунлигини қулайтирган.

Бироқ шунинг унутмаслик лозимки, бундай натижага эришиш учун миёда суръати паст бўлган тўлқинларнинг қачон таралишини билиш керак. Бунинг учун эса миёдаги электрон тўлқинларни ёзиб олувчи махсус ЭЭК сингари ускуналар зарур. Яқин келажақда бундай қурилмаларнинг яратилиши эҳтимолдан йироқ эмас.

«PHILIPS» ДАДАН ЯНАДА ЁРҚИН ЧИРОҚЛАР

«Philips» компанияси мутахассислари бир ватт қувватда 200 люмен ёруғлик таратиш имкониятига эга янги диодли лампа лойиҳасини яратиб, кенг қўламда ишлаб чиқаришни бошлаш арафасида. Таъкидлаш лозимки, шу вақтга қадар яратилган энг кучли диодли лампаларнинг ёруғлик таратиш имконияти 100 люменга ҳам етмас эди. Турмушда қўлланилаётган оддий лампалар эса 1 ватт қувватда 15 Лм ёруғлик тарата олади, холос.

Янги лампа қувурсимон шаклга эга бўлиб, компания мутахассисларининг таъкидлашича, яқин келажақда бундай лампаларнинг заводлар, жамоат жойлари ва бошқа объектларни самарали ёритишда қўлланилиши кутилмоқда.

Ушбу янги махсулотнинг умумий қуввати 7,5 Вт бўлиб, ёруғлик таратиш



эквиваленти 100 ваттлик лампалар билан тенг. Бундай натижага эришиш мақсадида мутахассислар аъёновий технологиялардан воз кечиб, нооддий усулларни қўллаб қўришди. Янги лампада учта алоҳида — индий-галлий-нитрид ёруғлик диодлари қўлланилди. Ушбу диодлар ўзларидан мовий, қизил ва яшил нур таратса ҳам, биргаликда оқ рангни ҳосил қилади.



Янги лампанинг энг сўнгги лампалардан ҳам икки баробар кам энергия талаб қилиши ва янада чидамлилиги унинг харидоригирлигини таъминлаши шубҳасиз.

МИКРОТЎЛҚИНЛАР «ОМБОР»ДА САҚЛанаДИ

Киото университети (Япония) муҳандислари электромагнитли тўлқинларнинг барча хусусиятларини ўзгартирмаган ҳолда сақлаш ва жамғаришга хизмат қилувчи дунёдаги илк қурилмани яратишга муваффақ бўлишди.

Усуна икки ўзгарувчан ҳажмли конденсатор билан таъминланган. Конденсатор бирор узунликдаги тўлқинга созланганида унга келаётган барча тўлқинлар жамлана бошлайди. Агар конденсаторлар бошқа узунликдаги тўлқинларга мосланса, аввал йиғилган тўлқинлар ўз хусусиятларини ўзгартирмаган ҳолда «омбор»ни тарқ этади.

Янги қурилма метаматериаллар технологияси асосида ишлаб чиқилди. Метаматериаллар сунъий материаллар бўлиб, уларнинг хусусияти кимёвий таркибига эмас, балки моддалар ҳосил қилган тuzилишига боғлиқ. Таъкидлаш ўринлики, мазкур метаматериаллардан иссиқликни назорат қилиш ва сейсмик тўлқинларни қайд этишда кенг фойдаланилади.

С.РУСТАМОВ тайёрлади.

Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети ректорати ва жамоат ташкилотлари Табиёт фанлари факультети «География ва уни ўқитиш методикаси» кафедраси катта ўқитувчиси Анвар Тўлқиевга онаси

Нафиса КОДИРОВАНИНГ

вафоти муносабати билан ҳамдардлик билдирди.

Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети маъмурияти ва касба уюшма кўмитаси Механика-математика факультети «Алгебра ва функционал анализ» кафедрасининг мудири Юсуп Эшқобиловга падари бузруквори

ХОЛБОЙ отанин

вафоти муносабати билан таъзия изҳор этади.

реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама • эълон • реклама

**Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги,
Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази 2013-2014 ўқув йилида академик
лицей ва касб-хунар коллежлари учун ўқув машғулотлари журнали ва рейтинг
дафтарчаларини харид этиш бўйича**

ТЕНДЕР САВДОЛАРИДА ИШТИРОК ЭТИШ УЧУН ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази 2013-2014 ўқув йилида академик лицей ва касб-хунар коллежлари учун ўқув машғулотлари журнали ва рейтинг дафтарчаларини тендер савдолари (кейинги ўринларда — Тендер) ўтказиш орқали харид этади.

Тендер, ўқув машғулотлари журнали ва рейтинг дафтарчаларини арзон ва сифатли ишлаб чиқариш имкониятига эга бўлган юридик шахслар, жумладан, кичик бизнес субъектлари — мулкчилик шаклидан қатъи назар Ўзбекистон Республикаси резиденти бўлган корхоналар иштирокида очик кўринишда ўтказилади.

Тендер бошлангунга қадар Тендер комиссияси томонидан Тендерда иштирок этиш стагини билдирган талабгорлар малакали танловдан ўтказилади. Шунинг учун Талабгорлар тендер комиссиясининг Ишчи органига қуйидаги ҳужжатларни тақдим этишлари керак:

- Талабгорнинг қайта ташкил этиш ёки тугатилиш ҳолатида эмаслигини тасдиқловчи давлат рўйхатга олиш идорасидан маълумотнома;
- Талабгорнинг юридик шахс эканлиги тўғрисида давлат рўйхатга олиш идоралари томонидан берилган гувоҳноманинг кўчирма нусхаси;

- Талабгорнинг бюджет ва бюджетдан ташқари жамғармалардан қарздорлиги мавжуд эмаслиги тўғрисида ўрнатилган тартибда расмийлаштирилган давлат солиқ инспекцияси маълумотмасининг асл нусхаси;

- Эълон берилган даврда талабгорнинг картотекаси бўйича (К-2) асосий ва иккиламчи ҳисоб рақамида қарздорлиги мавжуд эмаслиги тўғрисида банкнинг ўрнатилган тартибда расмийлаштирилган маълумотмасининг асл нусхаси.

Қуйидаги юридик шахслар Тендерда иштирок этиш учун қўйилмайди:

- Қайта ташкил этиш, тугатилиш ёки банкротлик жараёнида бўлган;
- Малакали танлов учун барча зарур ҳужжатларни белгиланган муддатда тақдим этмаган;

- Илгари Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази билан тузилган шартномалар бўйича қабул қилинган мажбуриятларни зарур даражада бажармаган;

- Тендер эълон қилингунга қадар таъсис этилганига 6 ой бўлмаган;
- Тижорат ва молия кўрсаткичлари бўйича Тендер талабларига жавоб берилайдиган ташкилотлар ва фирмалар.

Малакали танловни ўтказиш Тендер таклифларини қабул қилишнинг охириги санасидан бошлаб 5 кун муддат ичида амалга оширилади.

Маълумотларни олиш учун талабгорлар Тендер таклифлари топширишнинг охириги кунига қадар ҳар кун (шанба ва якшанба кунларидан ташқари) Тошкент вақти билан соат 9:00 дан 18:00 гача қуйидаги манзилга мурожаат қилишлари мумкин:

Ўрта махсус, касб-хунар таълими маркази Янги авлод дарсликлари ва ўқув қўлланмаларни яратиш ва улар билан таъминлашни ташкил этиш бўлими. Манзил: Тошкент шаҳри, Олмасор тумани, Чимбой кўчаси, 96-уй.

Телефон: (+998 71) 246-14-91, 246-14-87.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими марказининг қуйида келтирилган махсус ҳисоб рақамига 500 000 (беш юз минг) сўм миқдоридаги қайтарилмайдиган тўлов пул ўтказиш йўли билан ўтказилгандан сўнг юқорида кўрсатилган манзилдан Тендер ҳужжатлари олинади:

Молия вазирлиги фазначилиги Х/Ҳ №:23402000300100001010,

Ш/ХВ 499910860262807950100028001.

МФО: 00014, ИНН: 202515618. ОКОНХ 92120.

ХККМ Марказий банк бош бошқармаси.

Тендер таклифи умумий қийматининг 2 (икки) фоиздан кам бўлмаган миқдоридagi закат билан таклиф қоллатилиши шарт. Закалат суммаси ҳар бир лотлар (махсулотлар) учун алоҳида Ўрта махсус, касб-хунар таълими марказининг юқоридаги махсус рақамига ўтказилиши керак.

Тендер таклифлари 2013 йил 13 май соат 17:00 га қадар Янги авлод дарсликлари ва ўқув қўлланмаларни яратиш ва улар билан таъминлашни ташкил этиш бўлимига топширилиши шарт.

ҲАМИША ИЗЛАНИШДА

Умрни куш бир баҳя тин олиш учун дарахт шоҳига кўниб учгунча бўлган фурсатга қийолашади. Қимматли дақиқаларни беҳуда со-
вурмаганлар оз вақт ичида ҳам оламшумул
ютуқларга эришади. Хусусан, риёзиёт илми-
ни ҳаётининг мазмунига айлантира олган ус-
тоз, математика фанлари номзоди Мирфо-
зил Мирзаахмедов бу борада ёшларга ўрнак
бўлиб келмоқда.

"Математика ҳаётда аниқ ҳисоб-китоблар асо-
сида яшашга, қисқа ва
лўнда гапиришга ўргата-
ди, — дейди у. — Алгебра
меҳр қўйган бола
ғиромликни хушламайди,
ҳақиқатга тик боқайди.

Мирфозил Мирзаахмедов
Ўзбекистон Миллий уни-
верситетининг математика факультети-
тини тамомлағач, ака-
демик Саъди Сироҳид-
динов раҳбарлигида ма-
тематик статистика йўна-
лиши бўйича илмий из-
ланишлар олиб борди.
Узоқ йиллар давомида
олий ўқув юртлири, Халқ
таълими вазирлиги, умум-
таълим муассасаларида
масъул лавозимларда иш-
лади. Венгрия, Чехия,
Англия каби давлатларда
илмий сафарларда бўлиб,
нуфузли халқаро анжу-
манларда маърузалари
билан иштирок этди.

Устоз янги авлод дарс-

Ta'lim fidoyilari

асосий китобига айланди.
Домла 100га яқин илмий,
200дан зиёд илмий-маъ-
рифий, оммабон ва пуб-
лицистик мақолалар му-
аллифи сифатида ҳам
муштарийларга яхши та-
ниш. Айни пайтда, Ўзбе-
кистон журналистлари
ижодий уюшмаси аъзоси.
Кўрган кечирганлари, ку-
затганлари асосида ёзган
ҳаётий ҳикоя ва ибратли
масаллари жамланган
"Ҳаёт сабоқлари" китоби-
ни ўқиб, устознинг ҳаётий



принципларини илғаб
олиш қийин эмас. Мир-
фозил Мирзаахмедов до-
имо Ҳазрат Навоийнинг
"Илм ўрганмоқ — эъти-
қодни мустаҳкамлаш
учун, аммо бойлик ор-
тирмоқ учун эмас", де-
ган ўғитини хуш кўради,
буни шоғирдларига ҳам
эслатиб туради.
Ўзбекистонда хизмат
кўрсатган ўқитувчи Мир-
фозил Мирзаахмедов
ҳамон ўз устида ишлаб,
илм эгаллашдан тўхта-
гани йўқ. ТДИУ қошидаги
аниқ фанларга ихтисос-
лаштирилган давлат
умумтаълим мактабида
ёш авлодга математика
фанидан сабоқ бермоқда.

Ҳамза АБДУЛЛАЕВ

Илм ва меҳнат инсонни юксакликка ун-
дайдй. Билим эгаллаш заҳматини елкага
олиб, изланишлардан хузур топган жон бор-
ки, албатта, муродоги етади, эъзозга му-
шарраф бўлади. Юз-кўзидан, гап-сўзидан
ҳарорат ёғилиб турадиган Муҳаббат Абду-
раимова шундай иззат-ҳурматга сазовор му-
раббийлардан.

ОНА ТИЛИМИЗ ЖОНКУЯРИ

Ўзбекистон Республи-
касида хизмат кўрсатган
халқ таълими ходими,
педагогика фанлари
номзоди Муҳаббат Абду-
раимова 1970 йили Тош-
Дуни туманлаб, фаоли-
ятини Гулистон тумани-
даги 5-умумтаълим мак-
табида ўқитувчиликдан
бошлади. Кейин Ўзбе-
кистон педагогика фан-
лари илмий тадқиқот
институтини илмий хо-
дим, Жиззах давлат пе-
дагогика институтини
катта ўқитувчи бўлиб
ишлади. "Мактабларда
она тили ўқитиш мето-
дикиси" мавзусидаги
номзодлик диссертаци-
ясини ёқлади.

Талабчан ва жонкуяр
мураббий эллик йиллик
фаолияти давомида
ёшлар онги ва шуурига
она тилига меҳр туйғу-
сини сингдириб, дарс-

ликларнинг янги авлоди-
ни яратиш, она тили таъ-
лими мазмунини бойи-
тишга ҳисса қўшди.
"Ўзбек тили таълимини
такомиллаштиришнинг
долзарб масалалари"
доимий илмий-методик
анжуманини тайёрлаш
ва ташкил этишда ҳам
унинг хизмати катта.
Республика таълим мар-
казида педагогларни
ўқув-методик адабиёт-
лар билан таъминлаш
ҳамда она тили ва ада-
биётни ўқитиш самара-
дорлигини кўтариш,
амалиётчиларга методик
хизмат кўрсатиш бора-
сида салмоқли ишларни
амалга оширди. Муҳаб-
бат Абдураимова "Ўқу-
чилар нутқини қўмақчи-
ли бирикмалар билан
бойитиш", "Она тили
таълимида илгор педа-
гогик технологиялар",



"8-синфда она тилини
ўқитиш юзасидан тавси-
ялар", "Она тилидан
тестлар", "9-синфда она
тилини ўқитиш юзасидан
тавсиялар", "Ижодий
матн устида ишлаш", "9-
синфда она тили дарс-
лари" каби методик
қўлланмалар, 5—9-синф-
лар учун она тили дарс-
ликлари дастури муал-
лифидир. У ўзбек тили-
нинг долзарб муаммолар-
ига бағишланган
100дан ортиқ илмий-ме-
тодик мақола, услуби,
қўлланмалар устида иш-
лади.

Ислом ЗОКИРС,
Республика таълим
маркази директори

ИЛМДА ҲАМ, ҲАЁТДА ҲАМ ўз сўзини айта олди

Нурак — Фориш тоғлари бағридаги жаннатмонанд қишлоқ. Ҳавоси мусаффо,
табиати гўзал, одамлари сагимий. Бутун ҳаётини илм-фанга бахшида этган,
меҳнат фаолиятини Алишер Навоий номидида Самарқанд давлат университети
билан боғланган Раҳматилла Қўнғуров ана шу қишлоқ фарзанди. Ундаги
салобату босиқлик, одамлар ва шоғирдларга меҳр-муҳаббат тоғлар вазмин-
лиги, булоқлар бегуборлиги мисоли эди.

Раҳматилла Қўнғуров мак-
табини аъло баҳоларга туга-
тиб, Жиззах педагогика би-
лим юртида тахсил олди.
Илмга чанқоқлик уни СамДУ-
нинг филология факультети-
га етказди. Талабалик йил-
лари сўз оламининг сеҳрини
англаш иштиёқида изланди,
илмий ижод билан шуғул-
лана бошлади.

1956 йили университетни
туғатган Раҳматилла Қўнғуров
ўзбек тилшунослиги кафе-
драсининг ассистенти сифати-
да ишда қолди. Икки йиллик
ўқитувчилик фаолияти, уч
йиллик аспирантура унинг учун
ҳам педагог, ҳам тадқиқотчи сифатида тобланиш йиллари
бўлди. Бундай ҳаракатлар тезда ўз сама-
расини берди. 1962 йили профессор Улғу
Турсунов илмий раҳбарлигида "Ҳозирги
ўзбек адабий тилида тасвирий сўзлар"
мавзусида номзодлик диссертациясини
муваффақиятли ёқлади.

Тадқиқот тўлиқдирилган ва янада мукам-
маллаштирилган ҳолда 1966 йили "Ўзбек
тилида тасвирий сўзлар" номи билан
"Фан" нашриётида чоп этилди. Моногра-
фия ҳақидаги илқ фикрлар ёш олимда
ўзига ишонч ва дадилликни янада ошир-
ди.

Талабаларнинг диалектологик амалий
ишларига раҳбарлик қилиш жараёнида
олим географик жой номилари тарихига
ҳам жиддий қизиқиш қолди. Натижада то-
понимика билан шуғуллана бошлади. Бир
қанча илмий ишлар майдонга келди. Ўзбек
филологияси, тарих, география факультетларидаги қизиқувчиларни ҳам бирлаш-
тирган "Топонимика" илмий тўғараги таш-
кил топди.

Ўзбек тилшунослигининг ҳал қилини-
ши лозим бўлган долзарб муаммолари қўп
бўлиб, улардан бири ўзбек тили стилис-
тикаси эди. Раҳматилла Қўнғуров етми-
шинчи йиллардан шу соҳа билан махсус



Yodnoma

сифатида иштирок этган "Ўзбек тили
стилистикаси" дарслигида ўз қарашларини
умумлаштирган ҳолда ўқувчиларга тақдим
этди.

Раҳматилла Қўнғуров икки томлик
"Ўзбек тили грамматикаси" академик
нашири, "Ўзбек тилида ўзгармайдиган
сўзлар", "Ўзбек тилининг чаппа лугати",
"Ўзбек тилининг морфем лугати", "Зул-
фия поэзияси тилининг лугати", "Чуваш
тилининг чаппа лугати" китоблари ҳамму-
аллифи. 300дан ортиқ дарслик, моногра-
фия, ўқув, ўқув-методик қўлланмалари,
илмий-оммабон мақолалари ўзбек тили-
ни ўрганишда бутун ҳам асосиқмоқда.

Салкам чорак аср мобайнида "Ўзбек
тилшунослиги" кафедрасига раҳбарлик
қилган олимнинг ўндан ортиқ шоғирдлари
фан номзоди, фан доктори бўлишди. Раҳ-
матилла Қўнғуровнинг меҳнатлари инобат-
га олиниб, "Ўзбекистонда хизмат кўрсат-
ган фан арбоби" унвонига сазовор бўлди.
Энг муҳими, устоз инсон деган буюк ун-
вонга лойиқ бўлиб яшади, тоғликларга хос
мағрур ҳаёт кечирди. Ҳаётда ҳам, илмда
ҳам ўз сўзини айтиб олди.

Суюн КАРИМОВ,
филология фанлари доктори,
профессор

Тарих фанлари доктори Қаҳрамон Ражабов ўз соҳасининг фаол,
истеъодли, сермахсул вакилларидан. Бўлажак олим билан Тош-
ДУ(ҳозирги ЎзМУ)нинг тарих факультетига бирга тахсил олган-
миз. У ўша вақтларийёқ илмга чанқоқлиги, меҳнатсеварлиги, ил-
мий баҳс-мунозараларни хуш кўриши, қатъиятлилиги, вақтни қад-
рлай билиши билан бошқалардан ажралаиб турарди.

ТОЛМАС ТАДҚИҚОТЧИ

Қаҳрамон ака олий ўқув юртидаги
тахсилдан сўнг сеvimли мавзуси —
юртимизда истиқлолчилик ҳаракати
масаласини ўрганишда давом этиб,
қўплаб маълумотлар тўплади, тинмай
изланди. Шу мавзудан хабардор ин-
сонлар билан учрашди. 1995 йили
"Фаргона водийсидаги истиқлолчилик
ҳаракати: моҳияти ва асосий ривож-
ланиш босқичлари(1918—1924 йил-
лар)" мавзусида номзодлик диссер-
тациясини ёқлади. ЎзР ФА Тарих ин-
ститутинида бўлган диссертация ҳимо-
ясида ишнинг пухта тайёрлангани,
янги маълумотларга бойлиги, қўла-
ми эътироф этилди. Бу ишга доктор-
лик илмий даражасини берса бўла-
ди, деган фикрлар ҳам билдирилди.
Яхши ният — ярим давлат. Орадан ўн
йил ўтган, "Туркистон минтақасида
совет режимида қарши қуролли ҳара-
кат (1918—1924 йиллар)" мавзусида
ги докторлик диссертациясини
ёқлади.

Қаҳрамон Ражабов ҳаёти ва ил-
мий фаолиятининг муҳим саналари-
дан ҳикоя қилувчи библиографияда
илмий ишлари, масъул муҳаррирлик
қилган, тақризчи бўлган китоблари
руйхатининг ўзйёқ 70дан ортиқ саҳи-
фани эгаллайди. Олимнинг республи-
ка ва халқаро миқёсда ўтказилган
илмий анжуманлардаги иштироки,
матбуотдаги чиқишлари, турли илмий
кенгашлардаги фаолияти ҳам алоҳи-
да эътирофга сазовор. У 2000—2006
йилларда нашр этилган ўн икки жи-
лдлик "Ўзбекистон миллий энцикло-
педияси"да фан соҳалари бўйича ил-
мий маслаҳатчи бўлишдан ташқари,
ўзи ҳам 380та мақоласи билан ишти-
рок этди. "Ўзбекистон" нашриётида
қайта-қайта чоп этиб келинаётган
"Жаҳон тарихининг муҳим саналари"
ва "Ўзбекистон тарихининг муҳим са-
налари" китоблари муаллифларидан
бири ҳамдир. Хориж даврий матбуот
нашрларида ҳам ўткир, долзарб мав-
зудаги мақолалари билан мунтазам
қатнашиб туради.

Китоб нашр этиш — мураккаб жа-
раён. Муаллиф, тақризчи, масъул му-
ҳаррир сифатида Қаҳрамон акадан
ибрат олса арзийди. Бирор китобни
нашрга тайёрлаш асосида тарихий
воқеа-ҳодиса тақлини, санаси ёки
жойи ҳақидаги маълумотларни қайта-
қайта, синчковлик билан текширади.
2007 йилдан буюн тарихчи олимлар
билан ҳамкорликда "Тарих ва тақдир"
руқни остида юртимиз тарихига оид
рисолалар туркуминини чоп этиш ас-
носида асосий вақти нашриётда ўта-
япти, ҳисоб. Ушбу лойиҳа бўйича 30
номдаги рисола нашр этилиши
мўлжалланган бўлиб, бу жараёнда
олимнинг ўз ишига нечоғлик масъу-
ли билан ёндашишини ҳис қилдик.

Қаҳрамон Ражабов олдида катта
мақсадларни қўйиб, уларни амалга
ошириш йўлида изланмоқда. Бухоро
ва Самарқанд энциклопедияларини
тайёрлаш ва чоп этиш бора-сидаги
саъй-ҳаракатлари бунинг мисоли.

Қаҳрамон ака болалиқдан китоб
шайдоси. Буни сафарларда ҳам ку-
затганман. Қайта бормайди, китоб
дўкони қидиради. Сумкасида ҳам ту-
рли соҳаларга оид беш-олтита китоб
юради. Уйдаги шахсий кутубхонаси-
да нодир ва сара асарлар жамлан-
ган. Ўзи доимо мутлола билан банд.
Мамлакатимизда ҳар йили чоп эти-
лаётган қўплаб ижтимоий-иқтисодий,
илмий-оммабон, бадийи нашр-
ларнинг аксариятини доимий ўқиб бо-
ради. Илмий давралар, матбуотда
фикр билдирди.

Чорак асрлик илмий-ижодий фао-
лияти давомида бир киши наҳотки
шунча ишни амалга оширишга улгур-
са? Қаҳрамон акани таниган, яқин-
дан билган одамлар бундан таажуб-
ланмайди. Чунки у ишларини қатъий
тартиб асосида режалаштириб, қўп
ва иштиёқ билан ишлайди. Умрини
илмга бахшида этган олимнинг ҳали
қиладиган ишлари бисёр...

Воҳид УМИРОВ

МЕЗБОНЛИКНИНГ КАТТА МАСЪУЛИЯТИ

бухороликларни бунёдкорликка ва уюшқоқликка ундамоқда

(Давоми. Боши 1-бетда.)

— Илм масканимизда баскетбол бўйича мусобақалар ўтказилиши мўлжалланган, — дейди Бухоро юқори технологиялар муҳанслик техника институтининг «Универсиада-2013» мусобақаларини ўтказиш штаби раҳбари Маҳмуд Рафиқов. — Айтиш жоизки, 1 миллиард 294 миллион сўмлик қурилиш-монтаж ишлари бажарилган 36x18 метр ўлчамдаги замонавий, барча шарт-шароитларга эга спорт зали «20-трест» МЧЖ қурувчилари томонидан бунёд этилди. Пишиқ ва ихчам бинокорлик материаллари асосида қурилган спорт залининг иккинчи қаватидан муҳташам гимнастика зали ўрин олган. Уни рисоладагидек жиҳозлаш учун 92 миллион сўм сарфланди.

Чиндан ҳам илм даргоҳи ўқув бинолари ва талабалар турар жойининг ўртасида жойлашган мазкур хушбичим спорт зали бундан интибут кўрқига кўрқ қўшиб қолди.

— 27 гектар майдонга эга институт ҳудудида таъмирлаш ишлари уюшқоқлик билан давом этмоқда, — дейди институт ходими Инъомжон Тожиёв. — Ҳар бир майдонча, йўлакчаларга дид билан ишлов берилаяпти. Шунингдек, сув томчиларида мўлқоч ясовчи бежирим фавворалар қурилди. Дарахтлар таги оқла-

ниб, ёш ниҳолларга шакл берилди. Янги навли гуллар ўтказилган гулзорлар кўрган кишининг баҳри дилини очади. Мазкур юмушга институт жамоаси ва талабалар ёрдамлашаётган бўлса, бунёдкорлик ишларини «Бухоро капитал қурилиш инвестиция» МЧЖ қурувчилари масъулият билан олиб боришмоқда. Қурилиш ишлари учун 2 миллиард сўмга яқин маблағ ажратилгани эътиборлидир.

Табиийки, институт ўқитувчи ва талабалари ёдига шу йил унутилмас воқеаларга бойлиги билан муҳрланади. Чунки қурилиш ишлари бундан йигирма йиллар аввал бошланган бўлса-да, битмай қолган бино қисқа вақт ичида фойдаланишга топширилди. Шу ўринда таъкидлаш лозимки, 5 миллиард 870 миллион сўмлик маблағ ажратилиб, қурилиш ишлари сарф этилган, янгидан чирой очган ҳашаматли янги ўқув биноси таърифи тилдан-тилга кўчмоқда. У ерда талабалар учун 35та маъруза ва амалий машғуллот хонаси, 20та лаборатория хонаси ажратилган...

Шунингдек, Бухоро давлат университети ўқув биноси ҳудудида «Ўзжамоалойиҳа» МЧЖ лойиҳачилари томонидан тайёрланган тарҳ асосида 36x18 метр ўлчамдаги икки қаватли спорт за-

лининг қурилиши ҳам ниҳоясига етказилди. Лойиҳа қиймати 1 миллиард 400 миллион сўмга тенг ушбу иншоотда Универсиаданинг волейбол мусобақалари бўлиб ўтади. Унинг иккинчи қаватида 2та кичик зал ҳамда қийиниш хоналари мавжуд. Спорт зали олдида «кичик олимпиада»нинг футбол беллашувлари ўтадиган стадион, волейбол ва баскетбол учун очик майдончалар, томошабинлар учун жой, ювениш хоналари қурилиши ҳам ниҳоясига етказилмоқда.

— Ёзги ўйингоҳга ёндош тарзда қурилатган кураш залининг ҳам яқин кунларда битказилиши режалаштирилган, — дейди «Замона» монтаж қурилиш-таъмирлаш МЧЖ бош муҳандиси Абдурахмон Яхёев. — Ҳаҳми 30x18 метр бўлган бу зал барпо этилиши учун давлатимиз томонидан 470 миллион сўм ажратилган.

Университет ётоқхонаси ёнида атрофи кўм-кўк боғ ва гулзор билан ўралган 2та спорт зали ҳамда очик майдончалардан иборат спорт мажмуаси мавжуд. Ўзиборлиси, у ерда илк бор «Универсиада-2013» мусобақалари иштирокчилари ўз имкониятларини сынаб кўришади.

Бир сўз билан айтганда, Бухоро шаҳрида қурилиш, таъмирлаш ва бунёдкорлик ишлари қизгин суръатда давом этмоқда.

Сора ТОШЕВА

Бухоро вилояти

«Universiada — 2013»

“БИЗ ҲАМ КУЧЛИ ТАРКИБГА ЭГАМИЗ”

дейишмоқда ўз имкониятларини сынаб кўраётган хоразмлик талабалар

Мамлакатимизнинг барча вилоятлари, хусусан, Хоразмда ҳам бу йил Бухорода ўтказиладиган Универсиадада спорт мусобақаларига муносиб тайёргарлик кўриш ва унда муваффақиятли иштирок этиш борасида белгиланган тadbирлар амалга оширилмоқда.

— Урганч давлат университети талабалари жорий йилнинг энг муҳим спорт тadbирларидан бири — Универсиадада юқори ўринларни банд этишни кўзламоқда, — дейди жисмоний маданият факультети декани Олабеган Шарипов. — Универсиадада дастурига киритилган волейбол

(ўғил болалар), кўл тўпи ва футбол ҳамда барча индивидуал спорт турлари бўйича ташкил этилган машғулотларга вилоятнинг энг тажрибали мураббийлари жалб қилинган. Хоразм вилоятининг Бухоро шаҳрига борадиган терма жамоаси тўлиқ шакллантирилди. Чунки яқинда «Универсиада-2013» спорт ўйинла-

рининг жамоавий спорт турлари бўйича минтақавий саралаш босқичи ҳам ўтказилди. Унда хоразмлик талабалар футбол, баскетбол, волейбол ва кўл тўпи мусобақаларида қорақалпоғистонлик тенгдошларига қарши майдонга чиқди. Уй ва сафар тизимида кечган мусобақаларнинг умумий якунига кўра, Хоразм вилояти шарафини ҳимоя қилган футболчилар, волейболчи йигитлар, кўл тўпи бўйича эса ўғил ҳамда қиз болалардан иборат жамоалар финал йўлланмасини кўлга киритди.

— Андижон шаҳрида кечган Универсиадада Нурбек Исқандаров дзюдо бўйича олтин, енгил атлетикачиларимиз ва гандболчи қизларимиз умумжамоа ҳисобида бронза медалини кўлга киритган эди. Навбатдаги Универсиадада спорт ўйинларида янада янги марраларни забт этишни мақсад қилаёмиш, — дейди О.Шарипов. — Универсиадада спорт ўйинларининг энг фойдали жиҳатларидан бири

ўнлаб ёш иқтидорлар кашф этилади. Улкан спорт байрами баҳонасида улар голиб сифатида бутун республикага танилади. Бундай юксак рағбат спортчиларга келгусида илҳом бағишлайди, албатта. Университетимизда таҳсил олаётган ёшлар орасида ҳам иқтидорлилар кўп. Масалан, дзюдо бўйича ўсмирлар ўртасида Осиё чемпионатида кумуш, жаҳон чемпионатида бронза медалини кўлга киритган Дибёрбек Ўрозбоев айни вақтда 1-курс талабаси. Унинг тенгдошлари Навруз Абдуллаев (кураш), О.Олимов (дзюдо), Диана Матназарова (волейбол) ва Фаррух Ражабов (стол тенниси) каби қобилиятли спортчиларимиздан умидимиз катта.

Феруза

ТАНГРИБЕРГАНОВА

Хоразм вилояти

ҚОИДА ҲАММА УЧУН, ҲАММА ВАҚТ ЗАРУР

Табиатда шундай куч борки, ундан тўғри фойдаланилса беминнат хизмат қилади, озгина тизгиндан чиқса ғам-ташвиш, қуфат келтиради. Инсоният минг йиллардан буён ушбу кучни жиловлаб, ўзига бўйсиндириб ва ундан оқилона фойдала-

ниб келади. Ушбу беаёв душманнинг кўпилаб бино ва иншоотларни лаҳзалар ичида йўқликка етганига кўп лаб 101 гувоҳ бўлишган. Мингларнинг умри ҳам айни шу куч таъсирида ўз поёнига етган. Бун-

дай аянчли қисмат эгалари бугун ҳам кам эмас. Шундай экан, ҳар ким, ҳамма вақт огоҳлиқни ёддан чиқармаслиги, ёнгин хавфсизлиги қоидаларига риоя қилиши шарт.

М.РИСБЕКОВ,
24-ХЕХК кичик инспектори,
кичик сержант



АНИҚ МЎЛЖАЛ — ҲАЗИНА

Австралиялик таниқли гольфчи Адам Скотт «Мастерес» мусобақалари туркумига қирувчи мавсумнинг дастлабки турнири — «Мэйжор»да бош совринни кўлга киритди.



«Мастерес-2013» 11—14 апрелда Жоржия штатидаги Огаст шаҳрида бўлиб ўтди. Голиб номини аниқлаш учун кеч-

ган плей-офф баҳслари «тасодифий ўлим» тамойили асосида ўтказилди. Шу тариқа Скоттга аргентиналик рақиби Анхель Кабрера қаршилик кўрсатди. Австралиялик спортчи иккинчи чуқурчани пойлаш учун аргентиналик ҳамкасбига нисбатан битта зарба кам бергани боис голиб бўлди.

ДУРАНГ — НАТИЖА ЭМАС

Индонезиялик боксчи Крис Жон (WBA) 57,2 килограммгача бўлган вазн тоифасида эгалик қилаётган супер чемпионлик камарини япониялик Сатоси Ханосига қарши кечган муштлашувда муносиб ҳимоя қилди.

Жакарта шаҳрида ташкил этилган жангда ҳар икки томон ҳам эҳтиёткорона ҳаракат қилди. Шу боис учрашув сўнггида ҳакамлар техника дуранг қайд этилганини маълум қилишди. Эсда қолган воқеалардан бири — учинчи раундда Жон рақибига ноқулай зарба бериб, муштини шикастлаб олди.

WBA қоида-сига кўра, чемпион ва даъвогар ўртасидаги жангда ҳисоб очилмаса, чемпионлик камари ўз соҳибига қолдирилади.

РОБЕРТА ВА ИСПАНЛАР

Теннис бўйича Польшада ўтказилган хотин-қизлар ўртасидаги «BNP Paribas Katowice Open» халқаро турнири финалида италиялик Роберта Винчи ва чехиялик Петра Квитова ўзаро куч сынашди.



Умумий ютуқ жамғармаси 235 минг долларни ташкил этувчи мазкур мусобақада Роберта ўз имкониятидан самарали фойдаланиб, рақибасини икки сет натижасига кўра, 7:6, 6:1 ҳисобида енгди.

Ёпиқ қумли теннис кортида кечган жуфтлик баҳсларининг ҳал қилувчи ўйинига қадар Арруабаррена ва Домингес Лино (Испания) ҳамда Олару ва Соловьева (Руминия/Россия) жуфтликлари етиб келди. Муросасиз ўтган финалда испанияликлар 6:4, 7:5 ҳисобида зафар қозонди.

Хурматли Зулфия опа ЮСУПОВА!

Сизни таваллуд айёмингиз, қутлуг 50 ёшингиз билан чин дилдан табриклаймиз.

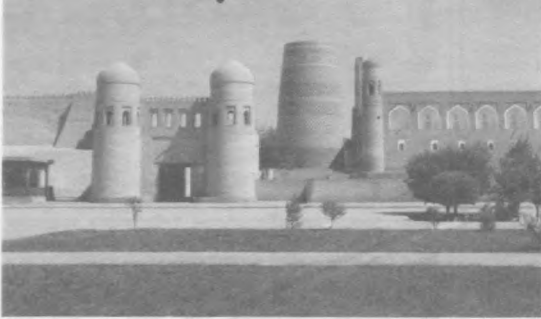
Сиз узок йиллардан буён таълим-тарбия соҳасида ишлаб, салмоқли ютуқларга эришдингиз. Ташаббускор директор бўлиш билан бирга, изланувчан педагог, салоҳиятли устоз сифатида жамоа ва шогирдлар қалбидан ўрин олдингиз.

Сизга сихат-саломатлик, узок умр, оилавий фаровонлик, масъулиятли ишингизда муваффақиятлар тилаймиз. Фарзандларингиз ва шогирдларингиз камолтини кўриб юринг.

Амударё туманидаги
11-умумтаълим мактаби
жамоаси.



ИЧАНҚАЛЪА СИЗНИ ЎЗИГА ЧОРЛАЙДИ



Ичанқалъа дарвозасидан хатлаган ҳар бир кишининг диққат-этиборини савдо расалари тартади. У ёнга қаранг, бу ёнга қаранг, маҳаллий ҳунармандлар қўлида хомашёдан буюм ва совға ҳолига келтирилган қўллаб маҳсулотларга кўзингиз тушади: бир-биридан ажойиб, бир-биридан антиқа, албатта, ҳарид қилгингиз келлади.

Дўконлардан бирининг ташқарисига осиб қўйилган чўғирма (хоразмча телпак), аёллар бош кийими ҳар бир кишини ўзига чорламоқда. Утган-кетган қизикш билан қарайдиган телпак юмшоқ мўйнаси, ўзига хос бичими, ранги ва дизайни билан мафтункор. Сайёҳлар чўғирма ва аёллар бош кийимини аввал ҳўп айлантириб томоша қиладилар, сўнгра кийиб суратга тушадилар. Тадбиркор Жалолддин Оллоев зиёратчиларга ўзи ва ўғиллари тайёрлаётган маҳсулотлар мўъжиза бўлиб туюлаётганидан завқланади:

— Чўғирма қўй терисидан тикилади. Бунинг учун олдин обдон ишлов берилади, тузланади, ошланади. Ота-боболаримиз чўғирманинг ичига бошини иссиқ-совуқдан бирдай сақлаш учун кигиз қўйишган. Ҳозир эса бунга мос махсус қалпоқ тикилмоқда. Аёллар учун мўлжалланган бош кийимлар ҳам жуда ҳаридоргир. Тулки, куён, ондатра мўйнаси қорақўл тери билан

комбинация қилиниши натижа-сида чиройли фасондаги киши бош кийим пайдо бўлади. Маҳсулотни тайёрлашда Хива иқтисодиёт коллежи ҳамда Тошкент давлат иқтисодиёт университетида ўқиётган ўғилларим Дилмурод ва Юсуфбой имкон топди дегунча ёрдам беришмоқда.

Қалъа бўйлаб айланишда давом этамиз. Ёғоч ўймакорлиги намуналари — лавҳ, ҳасса, совғабоп қутича, эшик ва устун инсон ақл-заковати, ижодкорлиги маҳсули сифатида зиёратчиларни бир лаҳза шошириб қўяди. Беихтиёр буюмларни қўлга олиб, томоша қила бошлайсиз. Айниқса, шахмат тахтаси ва доналари шу қадар дид-фаросат билан ясалганки... Ўймакор уста Қурбонбой Исмоилов шогирдлари билан банд экан. Ўсмир йигит устозининг шундоққина ёнига жойлашиб, лавҳ учун ёғоч қирқарди. Хива шаҳридаги 4-умумтаълим мактабидида ўқиётган бу йигитча икки йилдан бери Қурбонбой Исмоиловга шогирд тушганини таъкидлайди. Шахзод Ҳайитов ишга шунчалик берилиб кетганидан бошини кўтаргиси келмасди.

— Ёғоч ўймакорлиги Хоразм воҳасида қадим-қадимдан ривожланиб келади. Бобом шу ҳунар билан шугуллангани менда ҳам қизикш уйғотди. Мана, ўттиз уч йилдирки, ёғоч билан «сирлашаман», «дардлашаман». Буюмларни катта-ки-

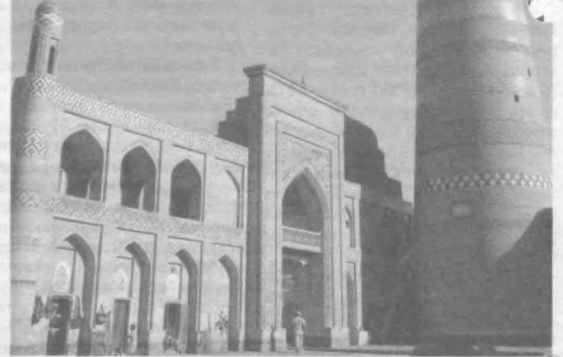
Жаҳон туризми марказларидан бири сифатида эътироф этилган Хива шаҳри Ўзбекистоннинг шимоли-ғарбида, Амударёнинг чап соҳилида, дарёдан 40 км. жанубда жойлашган. Шаҳарнинг кўрқина жозибасини намойиш этиб турувчи Ичанқалъа музей-қўриқхонасига ҳар йили 200 мингдан зиёд сайёҳ, шу жумладан, 7 мингдан зиёд хорижлик меҳмон зиёрат қилгани келади. Улар тарихдан гувоҳлик берувчи кўҳна обидаларни ажиб завқ билан томоша қиладилар. 26 гектар майдонни эгаллаган очик осмон остидаги музей 54та тарихий ёдгорлиқни бириктириб туради. Қалъа тўғри тўртбурчак шаклида қурилган бўлиб, яхлит кўринишга эга. Обидаларнинг бирдан иккинчисига ўтиш асносида ўзингизни худди лабиринтга кириб қолгандек ҳис қиласиз.

Sayohat



чик, хизмат қилиш муддатига қараб ғўжум, тут, ёнғок дарах-ларидан ясаймиз. Лавҳ хорижлик сайёҳларни жуда қизиктиради. Битта лавҳни ясаш учун камида ўн кун вақт керак. Бу ишда сабр-тоқат, синчковлик, мўлжални тўғри олиш, таққослаш талаб қилинади. Шогирдларимга илк бор ана шу муҳим жиҳатларни ўзлаштириш лозимлигини уқтираман. Уч нафар шогирдимнинг ёнига мана бу йигитча ҳам қўшилди. Ниятига етсин, уста ҳунарманд бўлмоқчи.

Ичанқалъадаги тарихий обидалар бетакрор, қўрқам ва жозибадор. Улар орасида баландлиги 57 метрлик Ислонхўжа минораси ҳеч бир кишини эътиборсиз қолдирмай



ди. Маҳаллий ҳунармандлар ушбу тарихий обиданинг митти нусхасини аввал лой шаклида ясаб, сўнгра гипс билан қолиглайдилар. Қулот Отабек Маткаримов бунинг ҳадисини олган. Тадбиркор йигитнинг дўқонида 10 хилдан зиёд ҳайратомуз совғалар тизилиб турарди.

— Хоразмга зиёрат қилиш учун келганлар совға-саломсиз қайтмайди. Шунинг ҳисобига олган маҳаллий ҳунармандлар мавжуд хомашёдан фойдаланиб, турли совғалар тайёрлашади. Қўриб турганингиз — Ислонхўжа минорасининг лойдан ясалган макети жуда ҳаридоргир. Унга қўқ, оқ, жигарранг бўёқ билан жило берилган... Баъзан Хивага ташриф буюрган испан, француз, инглиз миллатига мансуб сайёҳлар бой ўтмишимиз билан боғлиқ саволлар беришади. Билганимча инглиз тилида жавоб қайтараман, маъқуллаб, бош иргашади.

Ичанқалъада миллий ҳунардончиликка оид нимаики бўлса, топасиз. Адрасу атласдан тикилган аёллар сумкаси, ўзбекона кўринишда иланган миллий қўғирчоқларми, билалка тақиладиган мунчоқларми, қулоққа зеб берувчи балдоқларми, элак, ўқлов, хуржуми — ҳаммаси бисёр. Бирорта буюм тайёр ҳолда четдан келтирилган эмас, хоразмлик уста ва чеварлар қўл меҳнати билан яратилган. Ичанқалъага кираётган ва қайтиб чиқаётган зиёратчилар оқимини кузатамиз. Агар миллий ҳунармандчилик расалари бўлмаса, сайёҳлар обидаларни айланиб чиқиш, музей-қўриқхона ходимларининг маълумотларини тинглаш асносида жиндай зерикиб қолишлари мумкинлиги ҳаёлимиздан ўтади. Демак, зиёрат бор жойда тижорат ҳам бор, улар бир-бирини тўлдирди ва уйғунлаштиради.

Хулқар ТҲИМАНОВА,
«Ma'rifat» муҳбири



Ma'rifat

TA'SIS ETUVCHILAR:

O'zbekiston Xalq ta'limi vazirligi, O'zbekiston Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, O'zbekiston Ta'lim, fan va madaniyat xodimlari Kasaba uyushmasi Markaziy Kengashi.

Bosh muharrir:
Abdusamat RAHIMOV

Tahrir hay'ati: Jumanazar BEK-NAZAROV, Baxtiyor DONIYOROV, Farrux JABBOROV (bosh muharrirning birinchi o'rinbosari), Baxtiyor YOQUBOV (mas'ul kotib), Husan NISHONOV (bosh muharrir o'rinbosari), Nurlan USMONOV (bosh muharrir o'rinbosari, "Учитель Узбекстана"), Aleksey CHUKARIN (mas'ul kotib, "Учитель Узбекстана"), Sa'dulla HAKIMOV.

Gazeta
O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida № 0067 raqam bilan ro'yxatga olingan.

ISSN 2010-6416



INDEXS: 149, 150, Г-418.
Tiraj 54946.
Hajmi 4 bosma taboq.
Ofset usulida bosilgan,
qog'oz bichimi A-3.

«Ma'rifat»dan materiallarni ko'chirib basish tahriyati ruxsati bilan amalga oshirilishi shart. Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqir qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Reklama materiallari uchun tahririyat javobgar emas.

MANZILIMIZ: 100083, Toshkent,
Matbuotchilar ko'chasi, 32.

Web-site: www.marifat.uz

TELEFONLAR: mas'ul kotib — 233-99-15, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-53-16, fan, oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yangiliklari bo'limi — 236-54-03, adabiyot, madaniyat, kasaba uyushmalari hayoti yangiliklari bo'limi — 236-54-69, ma'naviyat va maktabdan tashqari ta'lim yangiliklari bo'limi — 236-54-23, siyosat, xalqaro hayot va sport yangiliklari bo'limi — 236-55-58, reklama va marketing bo'limi — 233-42-92(faks), 236-54-17.

Bahosi sotuvda
erkin narxda

Dizaynerlar:
Liliya BINASHEVA,
Malohat TOSHOVA.
Nabatchi muharrir:
Guliyuz ORIFJONOVA.
Nabatchi:
Jo'rabek JANGIROV.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksionerlik kompaniyasi
bosmaxonasi.

Korxona manzili:
«Buyuk Turon» ko'chasi, 41-uy

Yza akuni — 23.45
Topshirildi — 23.50